

FOLK OG LAND

NR. 14—15 — 15. ÅRGANG

LØRDAG 9. JULI 1966

LØSSALG 2 KRONER

Sigurd Haugen
Mølum 39

SIEGFRIED:

Ristes fusk omkring "eksil-Norge,,

Nødvendig beriktigelse av anti-Hewins-bokens
«orientering» om den «fortsatte krigføring»

Kong Haakon taler i den britiske kringkasting. (Illustrasjon fra boken.)

I vår første artikkel om Utenriksdepartementets anti-Hewins-bok behandlet vi O. Ristes innledende avsnitt om «War comes to Norway» og vi anførte at forfatteren på mange måter ga en objektiv fremstilling av okkupasjonsens forhistorie — når man da ser bort fra hans lite underbyggede angrep på Quisling i den forbindelse og på hans forsøk på å redusere den engelske skyld.

Denne betingede ros for

objektivitet gjelder imidlertid ikke det Riste skriver i avsnittet «Norway in exile», som er alt annet enn objektiv historieskrivning. Forfatteren slår forsåvidt an tonen alt i de innledende linjer, hvor det heter at «Operasjonene i Norge mot de tyske inntrengere sluttet formelt (uthevet av oss) 10. juni 1940 da en representant for den norske overkommando undertegnet en avtale som anordnet kapitulasjonen

for de gjenværende væpnede styrker i Nord-Norge.»

Man merker her tydelig hensikten, og hvor skoen trykker for disse UD's historieskrivere på bestilling. Ikke et ord om den virkelige kapulasjonsavtale for de nevnte «væpnede styrker i Nord-Norge», undertegnet på Spionkop ved Bjørnefjell 12 timer før den statlige avtale i Trondheim 10. juni 1940. Og naturligvis heller ingen virkelig og objektiv drøftelse av hvorvidt Norge som stat i henhold til denne avtale gikk ut av krigen med Tyskland for verdenskrigens varighet. Ikke en antydning heller om at avtalen i Trondheim var en statshandling vedtatt av Kongen i statsråd.

A fremstille saken slik Riste her gjør er ikke historieskrivning, men historiefalskning. La oss da slå fast følgende til belysning av saken:

General von Falkenhorst — som må forutsettes å være den mest kompetente til å uttale seg om det tyske syn på kapulasjonsavtalen har som vitne i Braunschweig erklært at den norske konge, dvs. den norske stat, ikke hadde rett til å begynne krig igjen. (Arb.bl. 31/7 1947.)

I Kongens svar til Stortinget av 17/7 1940 er det ikke tale om noen norsk krig. Tvertimot brukes uttrykket: «Og ingen kan være i tvil om at så lenge det råder krig mellom Storbritannia og Tyskland.» Dette kan jo ikke bety annet enn at den pågående krig var en sak mellom stormaktene.

Stockholmsavdelingen (v. Mowinkel, Bull og Wollebæk) skrev om den påtenkte ordning med den daværende kronprins som hjemmeverende leder av et interimstyre iflg. UK 3, s. 98: «På krigsoperasjonene mellom Tyskland og Storbritannia vil den være uten innflytelse.»

Ingen norske militære styr-

(Forts. side 2)

Misvisende opplysninger i Gyldendals Store Konversasjonsleksikon

FORBUNDET RETTER HENVENDELSE TIL
FORLAGET OM KORREKSJON

CARL P. WRIGHT

W/BK

FORSGRUNN, 21. januar 1960.

Herr Harald Franklin Knudsen
K_a_u_p_a_n_g
pr. Larvik.

Mange takk for ditt riktig hyggelige brev jeg mottok fra deg forleden dag. Jeg ser du har skrevet en artikkel omtrent med det samme emnet i et av de siste nummer av "Folk og Land". Jeg tror ikke du har rett i det du sier at jeg har "avsløret" sannheten om den såkalte Elverums-fullmakt.

Sannheten omkring den såkalte Elverums-

I et brev til Franklin Knudsen avslørte avdøde stortingsmann Wright hele svindelen omkring «Elverumsfullmakten» og fortalte bl. a. at han hadde snakket både med Nygaardsvold og Hambro om saken og at de begge var fullt på det rene med den rette sammenheng. Brevet ble offentliggjort i FOLK OG LAND nr. 29 for 1961.

FORBUNDET for Sosial for ettertiden tør vi henstille Oppreisning har 14. juni til Gyldendal Norsk Forlag skrevet Gyldendal Norsk i nyere utgaver av leksikonet Forlag A/S slik:

«Vi tillater oss vedlagt å oversende en redegjørelse angående en del artikler i Gyldendals Store Konversasjonsleksikon, annen utgave.

Det gjelder følgende emner:

Elverumsfulmakten, Krigen i Norge 1940, Landssviklovgivningen og landssvikoppgjøret.

Av redegjørelsen fremgår hva vi mener er uriktig eller misvisende.

For å få historiske kjensgjerninger riktigere belyst

Redegjørelsen er sålydende:

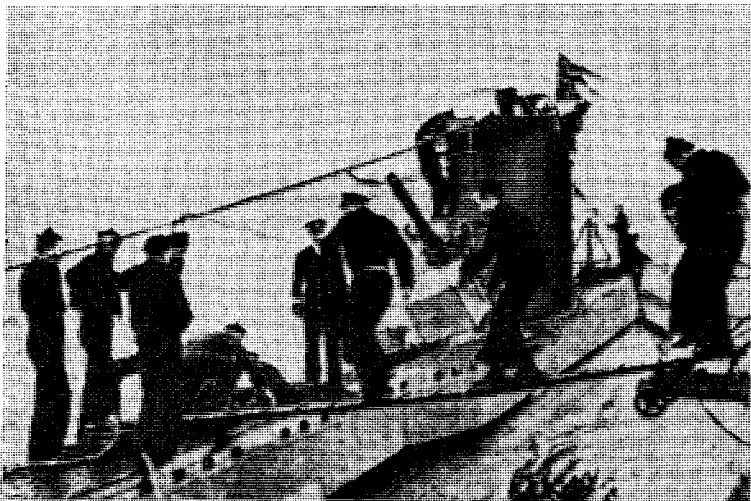
Elverumsfullmakten

I Gyldendals Store Konversasjonsleksikon, annen utgave står det om Elverumsfullmakten følgende:

«Elverumsfullmakten, vanlig betegnelse på den fullmakt, ut- (Forts. side 10.)

De norske soldater som ble utdannet i Skottland skulle i henhold til kapulasjonsavtalen først brukes etter tysk kapulasjon. (Illustrasjon fra boken.)

Norske sjøfolk gjorde god innsats som frivillige i den britiske marine. (Illustrasjon fra boken.)

QUISLINGDOMMEN

I partipolitikernes og un-
navikernes Norge oppførtes
1945 — og fortsatt til idag —
under regissert applaus, et
lovstridig offentlig skuespill
av de skyldige i og ansvar-
lige for Norges 9. april 1940.
Man lot etter å ha fulgt
quasirettslige former, tildels,
en moralsk høytstående, rot-
ekte, aristokratisk nordmann
og tidligere forsvarsminister,
C.B.E., skyte som krigsfor-
bryter, vesentlig fordi Quis-
ling 9. og 10. april hadde søkt
å tilbakekalle en alminnelig
mobilisering som ikke eks-
isterte og som ikke
kunne ha vært realisert om
den hadde vært befalt da.
Quisling hadde i Oslo stil-
let seg opp som represen-
tant for norsk suverenitet
vis å vis okkupasjonsmakten
i et av konge og regjering
overgitt område. Quislings
opptreden var ikke opprør.
Området var regjeringstomt.
Han viste vilje til å komme
til ordning med konge og
regjering.

Det var synlig i hovedsta-
den at regjeringen hadde

kastet kortene og løpt sin
vei, den forsøkte å forhand-
le! Den hadde hindret de
militære myndigheter å mo-
bilisere i tide. Regjeringen
hadde sabotert et slagkraftig
nøytralitetsvern, og spillet
under dekke med britene, i
strid med sin erklæring 3/9
1939 om «fullkommen nøy-
tralitet».

Oslo 10. juni 1966.

Alexander Lange.

—o—

Pioneren

Peter Leirah død

Pioneren og kulturbevare-
ren Peter Leirah døde
for kort tid siden, noe over
76½ år gammel. Med ham
har en trofast kjemper for
Norge som suveren og selv-
stendig stat vandret bort.

Hederstittelen «Valdres-
banen personlig» fikk han
under sin 27-årige virksom-
het som stasjonsmester på
Fagernes, hvor han nøt en
popularitet som neppe noen
stasjonsmester i Norge før
ham.

Han er født i Valdres, og
han kjente dalens melodi
bedre enn de fleste. Her fikk
han også gjort en kulturell
innsats som har sikret ham
en hederfull plass i dalens
historie.

Da Valdres folkemuseum's
økonomi i sin tid var slik at
det sto om museets være el-
ler ikke være, var det først
og fremst Peter Leirah som
la seg i «arbeidsselen og
skjækene att» for å berge
institusjonen for kommende
slekter. Og opgaven lyktes.
I 1952 innvalgte han som
æresmedlem av museet.

Hans rike musikalske ut-
rustning kom Valdres sang-
lag til gode. Han var en dyk-
tig administrator, og som
formann i laget fikk han ut-
rettet meget for sang- og
musikklivet i dalen. Han
opptrådte også som solist, og
med stort hell. Framførin-
gen av fragmenter fra «Olav
Trygvasson» og «Voluspå»
ga gjenklang også utenfor
Valdres grenser.

Riste og „eksil-Norge“

(Forts. fra side 1)

ker ble beordret til å følge
med over til England, noe vi
skal komme tilbake til se-
nere.

Den norske 1. divisjon ble
med eksilregjeringens sam-
tykke sendt hjem til Norge
fra Sverige. Ifølge Haagkon-
vensjonen (V., art. 11) skal
internering i henhold til
Landkriksreglementet opp-
rettholdes til krigens slutt.

Følgende uttrykk ble brukt
av statsminister Nygaards-
vold i radiotale fra London
25. juni 1940 (jfr. «Ny norsk
Kvitbok», s. 22—24): «Norge
er beseiret» — «De to må-
neder krigen varte» — «Un-
der og etter krigen». Ved
ankomsten til England ut-
talte han ifølge Scharffen-
berg (Morgenbl. 22/9 1954):
«Jeg har satt alt på ett kort,
England og tapt.»

Daværende statsråd Sven
Nielsen har i «Stavangeren»
for 22/7 1945 bekreftet at
«regjeringen reiste til Eng-
land helt på det uvisse. Det
lå skib rede for eventuell
fortsettelse av flukten til
Canada.»

Utenriksminister Koht har
i taler og bøker slått fast at
han iallfall i september-
november 1940 åpenbart var
ubekjent med Norges ang-
ivelige fortsatte krigføring i
samband med England. I et
P.M. datert 11.—12. septem-
ber, behandlet i statsråd i
London 9/11 1940 konkluder-
er han således med at en
ikke burde binde seg for fast
til en bestemt makt: «Vant
ikke Storbritannia, hjalp det
ikke med noen avtale.» (U.K.
II, s. 40, Innst. O.IX/49, side
24.) Det var jo forøvrig en
trist erkjennelse etter å ha
lansert politikken om å
«komme med på den rette
sida!»

Alt det foran siterte er
offisielle norske ut-
talelser og slett ikke

Da grunnlovsbryterne og
svikerne av internasjonal lov
og rett i 1945 myldret til-
bake fra England og Sverige,
ble han som så mange andre
anbrakt bak piggtården.

Som nordmann og germa-
ner bød han ikke sitt livs
bestemmelse tross. Han skjæ-
let ikke over til den kant
som vil kaos og raceblanding,
og servilt tilber alt som
kommer fra den nære orient
og Afrikas svarte jungel.
Han tilhørte den nasjonal-
politiske elite om hvilken en
ikke-NS-prest i sin tid ut-
talte, at «den (NS) måtte til
for å redde det norske folks
sjel.»

Vi minnes Peter Leirah i
dyp takknemlighet og lyser
fred over hans minne.

En av hans mange venner.

—o—

noen agitasjon fra de døm-
tes side. Likevel ofrer ikke
historikeren Riste dem en
tanke. Han kjører på med
den offisielle versjon om kri-
gen «som fortsatte».

Verre er det at han jukser
med uttrykkene for å under-
bygge denne versjon. I sin
omtale av Kongens prokla-
masjon 7. juni (altså før
våpenstillstandsavtalen fast-
satte betingelsene) skriver
han: «After stating the rea-
sons why it had become
pointless to continue the
struggle on Norwegian
soil», hvorefter han fortset-
ter: «However, the procla-
mation continued, they do
not therefore abandon the
struggle to regain Nor-
way's independence.» For å
gi leserne inntrykk av at det
også i siste tilfelle dreier
seg om krig, bruker han i
første tilfelle uttrykket
struggle (kamp — som
det heter i proklamasjonen)
om den krig (war) som
hadde pågått før våpen-
stillstandsavtalen. Det må
være smått med både troen
og argumentene når en histo-
riker kan prestere noe slik!

At den samme mann på-
beroper seg den forlengst
både juridisk og historisk
avdøde «Elverumsfullmakt»
er naturligvis i stilen.

Når en leser Ristes beskrei-
velse av Kongens og regje-
ringens ynkelige flukt fra
land og folk ombord i et
britisk krigsfartøy, så får
en inntrykk av at det var et
slags staselig krigstog som
dro avsted for å fortsette
krigen: «Med dem (Kongen
og regjeringen) seilet det
gjenværende av den norske
marine — omkring et dusin
skib og fire hundre offiserer
og andre grader (!) —
og et lite antall offiserer og
andre grader fra hæren og
luftvåpnet.»

Ja, en får si at det var «et
lite antall av «offiserer og
andre grader» til en krigfø-
rende makt å være!

Det faktiske forhold var
at bortsett fra enkelte spei-
derfly og små marinefar-
tøyer uten kampverdi så var
det ingen norske «stridskref-
ter» som havnet i England
sammen med eksilfolkene.
Ifølge statsminister Ny-
gaardsvold (radiotale 25/6
1940) var det bare frivillige
som fulgte regjeringen til
England. Dette ble også be-
kreftet av forsvarsminister
Ljungberg som vitne i Skan-
kesaken. Han sa at ingen
militær styrke ble beordret
å være med til England,
skjønt transportmidler var
disponible (iflg. erklæring av
Conrad Rye-Holmboes D/S-
eksp., Tromsø 5/10 1946) og
engelsk tilbud forelå om å
ta med inntil 3 000 militære

og sivile. Dette tilbud ble
drøftet i regjeringen. (U.K.
II, s. 55.)

Ifølge U.K. II, s. 61 tok re-
gjeringen det standpunkt at
hærens offiserer skulle stil-
les fritt om de ville følge
med eller ikke, — et stand-
punkt som naturligvis var
uforenlig med hensikt om
fortsatt krig. Regjeringen til-
kjennega i den forbindelse at
den var på det rene med at
den ikke kunne kreve at offi-
serene skulle følge dens an-
visninger.

*

Like vanskelig som histo-
rikeren Riste har det når
han skal bortfortolke våpen-
stillstandsavtalen, har han
det når det gjelder å slå fast
at Norge var «alliert». Og
dog kunne han ha sprunget
over hele dette anstaltmake-
riet i et halvoffisielt arbeide
og ganske enkelt sitert hva
det heter i U.K. II, s. 295, at
det ble «ikke sluttet alli-
anser av noen art mellom
Norge og Vestmaktene».

At alle slags eksilfolk som
hadde søkt tilflukt i England
etter initiativ av Churchill
underskrev noen erklæringer
om «gjensidig hjelp og assi-
stanse i kampen mot de fel-
les fiender» endrer naturlig-
vis ikke dette forhold. De
bandt ikke og kunne ikke
folkerettslig binde sine res-
pektive stater. En av disse
medunderskrivere var såle-
des den borgerlige polske
eksilregjering, og vi fikk jo
se hva den «alliansen» var
verdt i 1945!

Det dreier seg ellers her
om den samme svindelen
med ord som disse forsva-
rere av historieforfalsknin-
gen alltid driver med. Eksil-
regjeringen var i henhold til
Haagerkonvensjonens be-
stemmelser ute av funksjon
i forholdet til hjemlandet og
opptrådte derfor bare som
privatpersoner i England. La
gå med at de lekte regje-
ring og lekte «kongen i felt»
ved en maskeradeoppret-
telse av norsk overkomman-
dø. De kunne likevel ikke
folkerettslig binde Norge som
stat hverken når det gjaldt
å gjenoppta den avsluttede
krig eller inngå allianser.

*

Vi nevnte foran de «væp-
nede styrker» som fulgte
med over til England og som
Riste gjør slik blest av —
spesielt når det gjelder ma-
rinen. Om denne overleven-
de norske marine skriver ge-
neral Ruge i «Annen ver-
denskrig», bind I, at «på
norsk side gikk praktisk talt
alle fartøyer av noen kamp-
verdi tapt, — likesom fly-
våpnet og hæren måtte den
norske marine bygges opp
igjen fra nytt av over i Eng-

(Forts. side 15.)

Objektiv kilde

For en tid siden var jeg
inne på et offentlig bibliotek
og så der en stor amerikansk
ensyklopedie.

Det kunne være interes-
sant å vite amerikanernes
oppfatning av Quisling. Jeg
slo opp på Q, som ofte før i
norske leksika.

Men amerikanernes syn
var helt likt det offisielle
norske. Om en slik person
er det bare en mening og en
dom!

Hva for en amerikansk
universitetsmann eller diplo-
mat var det som hadde le-
vert dette bidraget, tro? Jeg
slo opp i første bind, liste
over signaturer, og hva sto
der. Jo, Halvdan Koht.

Det var altså Koht som
hadde trengt seg frem, og
under påskudd av å være
objektiv vitenskapsmann,
nyttet høvet til å rakke ned
på sin døde politiske mot-
stander.

Hvorfor var dette nødven-
dig og hva slags karakter var
egentlig denne Koht? Hvil-
ken verdi hadde hans
kjære historievitenskap i
grunnen for ham?

Arne Årnes.

—o—

DAGLIG FRISKE BLOMSTER

Blomsterforretning

SYNNØVE LIE

Kranser til alle priser

Frognerveien 30, Oslo

Tlf. 44 22 30

FOLK OG LAND

UAVHENGIG POLITISK PUBLIKASJON

Redaktører:

ODD MELSON, ansvarlig

ALEXANDER LANGE

Kringkastingen nok engang

Vi er her i FOLK OG LAND kommet i den underlige situasjon at vi, som ingen kan beskyldes for å elske det som idag kalles demokrati, holder på å bli demokratiets siste bastion i dette ensrettede land. Til oss kommer de alle de som dagens demokrati har frattatt de demokratiske rettigheter, og vi hjelper dem både etter evne og også med glede. For om vår munn og penn ikke flommer over med fraser om demokrati, så har vårt hjerte og vårt sinn alltid vært åpent for begreper som utstrakt ytringsfrihet, likhet for loven og en uavhengig presse, som skriver hva den mener og ikke bare er papegøyer for makthaverne. Begreper som dagens partidemokrater synder mot hver eneste dag.

Vi avla i forrige nummer en nødvendig visitt hos Ustvedts venstreradikale kringkasting, men må meget mot vår vilje gjenta besøket idag. For det er ikke langt mellom de antidemokratiske skandaler der i gården.

Norsk Rikskringkasting har naturligvis i alle år vært i spissen når det gjaldt å utbre den ene og saliggjørende offisielle oppfatning med hensyn til det politiske etterkrigsoppgjør og den autoriserte historieforfalskning omkring okkupasjonsårene. En har omhyggelig sørget for at det ikke slapp til folk som kunne bringe inn nye synspunkter — forøvrig i likhet med den samlede Oslo presse og størsteparten av landets presse ellers.

En av våre lesere var imidlertid av den oppfatning at monopolforetagendet Norsk Rikskringkasting hadde større forpliktelser enn andre når det gjaldt å sikre ytringsfriheten ved også å slippe til upopulære synspunkter, og ledelsen har da også stadig påberopt seg dette til forsvar for alle de rare venstreradikale sprellene den foretar seg. Han skrev derfor til kringkastingssjefen og foreholdt ham hans ansvar. «Vi som mener annerledes (om den autoriserte historieskrivning og etterkrigsoppgjøret) representerer en ikke liten del av seere og lyttere,» skrev han, «og det vil være all grunn til å la også denne part få slippe til nå når så lang tid er gått.» Og kringkastingssjefen er en hyggelig mann. Han svarte at «De problemer som De nevner har delvis vært behandlet i programmer i Kringkastingen (!). Vi overveier å ta noen av dem opp igjen ved høve — — —»

En skulle tro at dette høve bød seg nå. Den britiske forfatter Ralph Hewins er som kjent blitt angrepet i norsk presse og i kringkastingen på det skammeligste uten å få slippe til med noe tilsvarende andre steder enn i FOLK OG LAND. Nå har han selv, etter hva MORGENBLADET forteller, tatt visse skritt for å få istand et fjernsynsprogram der han selv og hans norske motstandere i Quisling-spørsmålet skulle delta. Men, nei takk sa'n! Her var det ikke spørsmål om noen Sara Lidmann som skulle belære de norske lyttere om venstreradikale synspunkter i program på program, bare om en annen utlending som følte trang til å forsvare seg overfor det norske folk i forbindelse med grove og uefterrettelige angrep på bakgrunn av en bok han hadde utgitt — i England, og som til og med hadde avfødt en halvoffisiell norsk motbok. Og da fant nok ikke den gode Ustvedt at «høvet» var der. Iallfall sier programdirektør Okkenhaug i Fjernsynet at en «ikke (har) tenkt å sette igang noen ny debatt om denne saken (!). Vi anser saken som avsluttet og finner ingen grunn til å ta den opp på nytt.»

Vi skulle anta at både Fjernsynet og andre etterhvert kommer til å bli klar over at den sak det her gjelder ingen-

Hewinsboken

på norsk

Arbeidet med utgivelsen av Ralph Hewin' bok «Quisling — Prophet without Honour» går etter hva vi erfarer fremover forholdsvis raskt. Oversettelsen er nå på det nærmeste ferdig og trykningen under forberedelse. Såvidt vi forstår kan en regne med at boken vil komme tidlig på høsten engang. Dagspressen har antydnet august, men vi skulle tro det blir noe senere.

Neste nummer

av FOLK OG LAND

kommer nå 6. august etter en måneds sommerferie. Vi ber Dem benytte tiden til å ordne med abonnementet hvis det ikke alt er gjort!

Hva huisket de Gaulle og hans russiske venner om i Moskva?

lunde er «avsluttet» og heller ikke vil bli det før historieforfalskerne, både de offisielle og de mere private, er satt på plass. For sannheten seirer jo alltid til slutt.

Blant annet kommer nå den bok som det norske publikum bare kjenner fra motstandernes ubeherskede angrep, på norsk, slik at folk selv kan få gjøre seg opp en mening om hvem som er de virkelige skurker i denne sak.

Men dette at sannheten før eller senere vil seire unnskylder ikke Norsk Rikskringkasting for å misbruke sin monopolstilling gang på gang og for å medvirke til å frata folk de mest elementære demokratiske rettigheter, mens den samtidig poserer som frisinnet og objektiv.

Vi er derfor enige i at både Ustvedt og storparten av hans rødmende kringkastingsgjeng bør ta sine hatter og finne seg andre jobber hvor de ikke får «høve» til å skade det sanne demokrati.

HÅNDVASK

Den norske stor-presse, fra Dagbladet i øst til Aftenposten i vest, er blitt mektig opprørt over at tidligere statsminister i Congo er blitt avlivet ved hengning. Forestillingen fant sted i landets hovedstad, 80 000 negre (tal-let synes meg utrolig høyt, men når norsk presse så mel-der, må en stakkar tro det som skrevet står) sto og så på.

I en velkjent bok leser vi: — «an tok vann og vasket sine hender for folkets øine.» Alt på Kristi tid var romerne kommet så langt i rettskultur at de tvettet sine hender. Hos oss er denne tvettingen meget detaljert beskrevet i vår straffeprosesslovgivning, blir en eneste detalj forsømt, forordner straks Høyesterett ny håndvask. Internasjonalt overvåkes denne vaskingen av en verdensomspennende juristorganisasjon — eller gjeng om en vil. Gjengen opptrer almenmenneskelig, den gjør som admiral Nelson, når det passer så setter den sjokkikerten for det blinde øye. Men når det gjelder visse stater og personer ser gjengen skarpere enn Odins ravner.

Det var i november ifjor at Congos nåværende enehersker, general Mobutu ved et militærkup avsatte Kimba. Hadde Kimba vært en norsk 9. april-mann, ville han straks flyktet nordetter og deretter ut av landet. Men han var neger, han ble i sitt fedreland til siste slutt, vis-selig vel vitende om hva som kunne komme til å skje.

Mobutu gikk rett på sak, han stilte sin politiske motstander for en militær domstol, som så uten langvarig prosess sendte ham rett til galgen. De kongolesiske aktører vasket ikke sine hender, de hadde ikke bruk for anordninger, for en Arntzen, en Schjødt, en Solem, en Berggrav, en Ramndal, en Høyesterett.

Vi nordmenn med vår stor-presse i spissen ynder å spille skolemester for andre når det gjelder behandlingen av politiske motstandere. Men med hvilken rett? Har nordmenn i så måte vist verden et eksempel til efterfølgelse? Har vi fremfor andre levet opp til rettens og rettferdighetens ideal? Jeg skriver rett og rettferdighet, jeg krever ikke klissen humanisme.

Kimba var dømt til døden før han kom for domstolen, det samme var Quisling.

Ja, for ingen med forstanden i behold kunne tro at Quisling hadde noen sjanse til å beholde livet til sin naturlige dødsdag, å sitte til sine dagers ende som et hår

i den norske demokratiske suppe. Nei, han som Kimba måtte bort i fysisk forstand for at det sanne demokrati kunne bestå til velsignelse for land og folk.

Etter skriveriene i den norske stor-presse er Mobutu en ufyselig barbar. Ja vel, men en barbar som ikke tyr til den svindel å tvette sine hender.

Kanskje denne svarte barbar etter beste forbillede finner på å starte et oppgjør med sine politiske motstandere. Kanskje han over natten konsentrerer rundt regnet en million politiske motstandere, holder dem i fangenskap i årevis og støter dem ut i det ytterste mørke for livstid. For et skrik i den samlede norske presse! Den samme presse som heiet og hisset da presis det samme skjedde her til lands, og som med falkeøyne overvåker at utstøtelsen skal vare livet ut.

Nei, heller svart rett på og ærlighet enn hvit håndvask-ing og selvrettferdighet.

A. D.

NS-skrifter fra 1933 til 1945

Hjelp til med etableringen av et bibliotek.

I forbindelse med FORBUNDETS årsmøte nevnte vi her i FOLK OG LAND at styrets medlem Georg Stray fra Kristiansand tok opp tanken om å samle inn bøker og noe som kanskje er vanskeligere: tidsskrifter og blader utgitt av NASJONAL SAMLING før og under okkupasjonstiden. Hensikten er å skaffe materiale med sikte på å kunne gi fremtidige objektive historieforskere et riktigere bilde av hva partiet gikk inn for. Bøkene og skriftene er det da meningen å samle i et slags institutt som kan, stå til disposisjon for slike forskere.

Vi brakte i forrige nummer av avisen en stor annonse fra Georg Stray, som etterlyser en lang rekke slike skrifter, og vi ber våre lesere om å være ham behjelpelig med å skaffe det som mangler. Selv et enkelt blad kan være av interesse. Så se på annonsen nok engang!

Tannlege

MARTIN KJELDAAS

Hansteensgt. 2

Tlf. 44 75 54

På Eidsvoll Landsgymnas i april dagene 1940

VED J. FREDRIK VOSS, REKTOR H.V.

Heime i rektorbustaden rådde det og stor spaning. Inne i peisestova var det samla alle dei som var att i den store internatbygningen. Vi sat berre og venta på det ufråkomelege. Og så kom det. Ved 1-tida eller så stakk eg hovudet ut gjennom kjøkendøra ut mot tunet ein augneblink, og tidsnok til å sjå nokre soldatar fara inn gjennom hageporten. Eg sprang etter og fekk så vidt stansa den siste, med same han for om husnova. «Was wollen Sie?» (Kva vil De?), busa han ut. Eg bad om å få tala med føraren deira. Og straks etter var han der, ein offiser, løytnant eller kaptein — eg veit ikkje — med det i og for seg sjølv-sagde spørsmålet, i ein heller morsk tone: «Was wünschen Sie?» Då han fekk svaret: «Ich möchte nur die Sachlage hier erklären», (eg vilde gjerne få greie ut om stoda her), såg han litt granskande på meg, og heilt uventa kom spørsmålet: «Sie sind in Deutschland gewesen?» (De har vori i Tyskland?) «Gewisz» (javisst), kom det spontant frå meg. Lenger var ikkje samtalen. Han snudde seg brått til dei 6—7 soldatane i patruljen med kommandoordet: Weiter! Og så for dei alle vidare i same farten. Dei stana ein augneblink på hagetrappa ved hovudinngangen på vestsida, litt tvikande om dei skulde gå inn på ransaking. Eg kom just tidsnok til å få sagt: «Drinnen sitzen Weiber und Kinder» (der inne sit kvinner og born). Og på nytt kom kommandoordet: Weiter! Eit lite bel etter stod den vesle troppen samla på platået ved flaggstonga åt gymnaset og tok eit kringssjå over lendet. Men dei fann ikkje teikn til fiende eller fiendlege stillingar. Det fanst då heller ikkje norske soldatar sør om Holtbrua og Minnesund.

Dette har nok vore den fyrste patruljen som kom over ved Sundbrua. I «Krigen i Norge», «Kampene på Romerike og Hedmarken 1», er det fortalt, at lensmannen i Eidsvoll hadde meldt frå, at ein patrulje på 8 mann i 12 tida hadde sett over Vorma i robåt, og at han deretter hadde gjevi order til at alle båtar ved elva skulde forast over til austsida, så all rotransport kunde stansast. Det må vera denne flokken som kom innom landsgymnaset ein time seinare. Men snart etter var det nok både 100 og fleire av dei på aust-

Norske krigsfanger hos tyskerne samlet på Akershus.

sida av Vorma, om brua var aldri så mykje øydelagd; sume hadde vel «kravla» over på utlagde gangbord, og andre hadde skaffa seg «båtskyss» trass i lensmannsordren.

Ut på eftan eit bel kom det bod etter meg frå husmora i internatet. Ein tysk offiser hadde meldt seg med ynske om innkvartering for ein større flokk om natta. Dette vart det likevel ikkje noko av, for just medan vi sat og drøfta saka, kom det melding at vegen var trygg langt opp etter Vorma, like til Holtbrua. Dei for så vidare og tok nattekvarter på gardane lenger oppe i bygda.

Dagen etter, **sundag 14. april**, var det til å byrja med roleg og stilt på gymnasområdet. Men det vara ikkje lenge. Snart hadde vi både ein og to bilar med såra tyske soldatar til gymnaset. Kampen nord om Holtbrua, i Langset og på Morskogen hadde no komi i gang, og tyskarane hadde på ein eller annan måte fått spurlag på det vesle lasarettet vårt. Næraste sjukehuset, det på Stensby, låg på andre sida Vorma, og det laut båtomlasting til for å koma dit, når brua ved Minnesund var sprengd. Med ubroten bilskyss var vel Akers Sjukehus det næraste, men dit var det 7—8 mil om Vormsund. Dei fyrste pasientane tok vår doktor seg av, men allereide ut på ettermiddagen kom han og bad meg melde frå til den tyske lokale Kommandantur, som no hadde slegi seg ned på Eidsvoll Jarnbanehotell, at dei fekk overta heile lasarettet; han kunde ikkje ha meir med det å gjera. Det var grei skuring. Eg ringde opp Ortskommandantur og fortalde, at vi hadde så og så mange såra tyske soldatar, ein av dei var jamvel «ster-

bends» (døyande). Vår lækjar kunde ikkje lenger ta noko ansvar. Dei laut sjølv ta over. På mindre enn ein time møtte det så opp ein offiser til konferanse, og same kvelden kom det ein tysk lækjar og overtok. Dei norske hjelpesystemer heldt fram. Avtalen var, at dei ved lasarettet skulde taka seg av norske såra på same måten som tyske.

Denne fyrste tyske dokteren verka heilt overnervøs og ute or lage; han hadde vori om bord på kryssaren Blücher då den vart skoten og torpedert i søkk ved Oskarsborg natta til 9. april. Eg minnest, at like etter han hadde teki over ved lasarettet, kalla han vår doktor og meg til samtale, og her i einmæle klaga han seg ille over stoda og bad oss inntrengjande om å få slutt på heile denne ulukkelege krigen. Han hadde vel som tyskarane i det heile gått ut frå, at hærsetjinga skulde gå føre seg utan motstand frå norsk side, og langt på veg hadde dei nok fått rett i det. Vi høyrde tolmogig på han. Men kva kunde vi to stakkarane gjera? Avgjerda låg nok på eit mykje høgare plan.

Dagen etter fekk denne lækjaren avløyning. Doktor Liebig, det var visst så han heitte, som no overtok, var ein røynd, korrekt, roleg og vanleg robust lækjartype, som tok alt med tolgut mod, etter kvart som vanskanne melde seg. Og vanskanne vart straks større. I det tronge defileet på Morskogen og Strandlykkja, der landevogen og jarnvegen knip seg fram med bratte skoglier på eine sida og Mjøsa på den andre, hadde den vesle norske styrken biti seg godt fast og heldt stand i 4 dagar, endå dei berre var utrusta med rifler, maskingjevær og nok-

(Forts. side 12.)

MED EN SOVJETSOLDAT I VERDENSKRIGEN

For FOLK OG LAND av armeneren Jerwand Dshanian.

Hestestall som bopel.

På det avsidesliggende sted utenfor en landsby var der en hestestall og foran denne sto der mange krigsfanger som med nysgjerrighet målte oss med øynene. Hver av oss krigsfanger fikk seg overlatt et nesten gjennom-siktig militærteppe vi måtte se til å innrette oss så godt det lot seg gjøre på bare jorden. Heldigvis fikk vi også noe halm og endel høy å legge under oss, og vi var igrunnen glade ved tanken på at vi nu endelig skulle få sove skikkelig. Noe vi hele tiden hadde lengtet etter. Stallen var på forhånd blitt rengjort for skitt og annen uhumskehet med unntagelse av vedvarende hestelukt, som stakk oss i nesen. I sammenlikning med skyttergravene var stallen den rene luksusbolig for oss, trette som vi var av all usikkerheten.

Stallen var en lang murbygning som rummet alle de krigsfangene som nu toget inn og hvor vi kunne ligge noenlunde uforstyrret og rommelig. De tre hundre krigsfanger som ble plassert her lå langs veggene på begge sider og i midten på gulvet. Mellom hver av disse rekker gikk der ganger som gjorde det mulig å tre av om natten uten å forstyrre noen sovende. Avtredet lå utenfor stallbygningen, hvor et par tyskere patruljerte til stadighet for at ingen skulle kunne våge seg over pigg-trådgjerdet som omga plassen omkring bygningen. Også her så det til en begynnelse elendig ut, men etterhvert ble det bedre.

Leirsjefen, underoffiser Max.

Den underoffiseren som avhentet oss krigsfanger fra bondegården og førte oss til stallbygningen viste seg som en slags sjef for oss krigsfanger installert i stallbygningen. Han het rett og slett Max og vi hørte aldri noe etternavn. Også tyskerne kalte ham Max. Han var en middelshøy, mager kar, men meget livlig og morsom i hverdagslaget. Vi fikk snart begrep om at han var meget streng og nøye med å holde orden i leiren som han hadde

ansvar for. Men på en måte var han hjelpsom, menneskelig og av og til kunne han være rent barnslig.

Hver morgen ved sekstiden innfant han seg presis i hestestallen, blåste i en fløyte for å vekke oss, og påså at ingen ble liggende på sengeleiet etter at han hadde vist seg. Han foresto matutdelingen, delte ut de tre hundre gram brød og de tyve gram margarin til hver mann, foruten et par, tre sukkerbiter. Han passet på at alle fikk utlevert en liter kokt kaffe fra kjøkkenet. Straks frokosten var unnagjort gikk han i spissen for sine trehundre fanger fra Hestestallen til arbeidsplassen som lå bare hundre meter borte. Middagen besto av en liter suppe, poteter og kjøtt blandet sammen, nærmest en slags suppelapshaus. Til aftens fikk vi en liter kokt kaffe. Det var hele vår fangerasjon.

Selvsagt ble vi ikke mette av dette, og vi følte oss nedfor etter den voldsomme sul-tekur vi hadde måttet gjennomgå før vår ankomst til stallbygningen, hvis geografiske beliggenhet vi ikke hadde det minste begrep om. Hertil kom så at det brød vi fikk utlevert ofte var muggent, undertiden helt grønt utenpå, så vi måtte skjære av muggen før vi kunne skride til nytelsen av det for oss så kulinariske måltid.

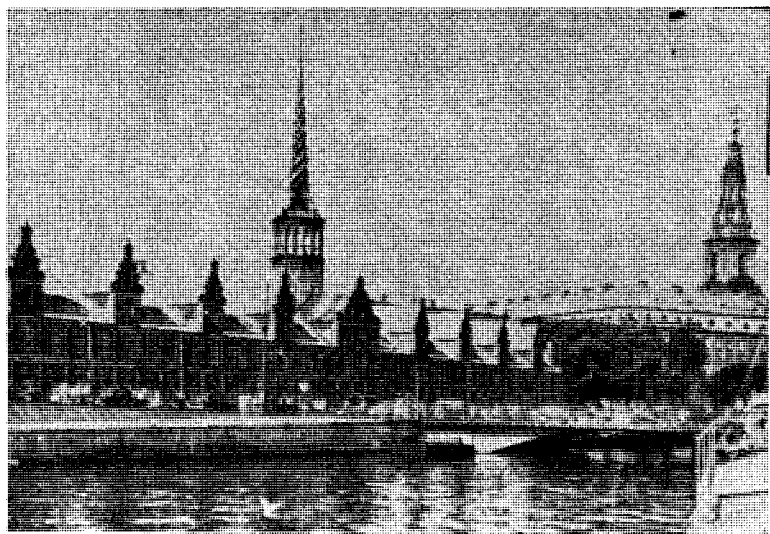
Leirsjefen ville tydeligvis helst bli kvitt alle rester og alt som var gammelt av matvarer i lageret, for undertiden fikk vi tildelt sovjetisk kjeks istedet for brød. Kjeksen var så hård at vi måtte bløte den i vann for å kunne spise den. Tiltross for det middelmådige kosthold, merket vi at maten var bedre, og våre opblåste maver, som følge av tidligere, langvarige hunger, fikk en mer naturlig fasong etterhvert. Det var tross alt mer næring i den mat vi fikk, selvom brødet kunne være lovlig muggent. Enkelte hjelpsomme tyskere kom også med sine feltkasseroller og de ga noen av oss både middagsmat og sigaretter.

(Forts. side 13.)

NIELS NIELSEN:

En storby utvikler sig

Børsen i København.

København er en anden By i Dag end for 50 År siden. Det vrirler på Gaderne med udenlandske Turister, mest unge Mennesker med et udpreget mongolsk eller sydeuropæisk Fysiognomi. Et iøjnespringende Fænomen i Gadebilledet er det himmelhøje Royal Hotel i Hammerichsgade. Et Hotel med Restaurant, Selskabslokaler, Snack-Bar, Vinterhave og Tea-Room; et komfortabelt Hotel, der ikke står opført på Listen over almindelige Borgeres Hotel-Service. En flot udhalet Portier modtager de ankomne Gæster foran Indgangsdøren. Et Par tunge Rejsekofferter slæbes med Besvær hen til Bureauet i Receptionen. Men den elskværdige Chef må beklage at der intet Værelse er ledigt.

Den venlige Taxi-Chauffør fortsætter Kørselen, idet han forsikrer at han nok skal finde et Hotel. Et pompøst og mondænt Hotel, en regulær Pragtbygning i en fornem Bygningsstil ligger på Rådhuspladsen. Det bærer Navnet Palace-Hotellet, hvilken benævnelse minder om Palais Royal, Palæet i Paris, der for ca. 350 År siden opførtes til Kardinal Richelieu. Der kører vi hen på 3 Minutter. Denne kolossale Bygning opførtes af Slagtermester Anders Jensen i Årene 1907—08. For at skaffe den fornødne Kapital tilstede henvendte Bygherren sig til Kongen af Danmark, Frederik den Ottende. Monarken lånte som den takfulde og kloge Regent han var, Anders Jensen så mange Millioner at Byggeprojektet var sikret. Palace-Hotellet åbnedes den 15. juli 1910. Den 15. Juli 1960 fejrede Etablissementet sit 50-års Jubileum. Den daværende Ejer, Generaldirektør Valdemar Jensen, gav i Dagens Anledning en Festmiddag til det store Personale på Hotellet. Da jeg tilfældigvis havde fået et

Job som Ferieafløser i Tiden fra 14. juli til 7. August, blev jeg Deltager i den overdådige Diner.

Når Solen en Dag i Juli Måned i tolv Timer har skinnet fra en skyfri Himmel, og Murflader og Asfalt har hjulpet med til at opvarme Luftten, kan Atmosfæren i Gaderne blive trykkende hed. Men når Aftenen falder på, så driver Duften af den friske Vegetation fra Anlæg og Parker med sig et forfriskende Pust ind over Hovederne på det evindeligt marcherende Publikum på Strøggaden, fra Rådhuspladsen til Kongens Nytorv.

Der var mange Besøgende på «Den franske Kunststudstilling», der for en halv Snes År siden holdtes åben på

(Forts. side 12.)

RELATOR:

Små kulturportretter post mortem

II. RULLE

Rulle Rasmussen.

Vi lever i en tid hvor brutalitet og hjerteråskap dominerer i en skremmende grad. Politisk taskenspilleri og prestisjejakt går foran alle hensyn til det enkelte menneske. Det snakkes fra ledende hold ustanselig om hvor glade vi kan være for å leve i et fritt demokratisk land i motsetning til i diktaturstatene. Vi skulle tro at gradforskjellen i etterkrigsårene ikke har vært særlig stor, og vi har rike personlige erfaringer. Rettssikkerheten skal vi tale lavt om. Den fikk vi føle til gavns under det s.k. «rettsoppgjør» der alle fundamentale rettsprinsipper ble trampet i støvet. Alt vi i generasjoner har sett opp til og satt pris på blir nå systematisk tilsvinet og latterliggjort. Kringkastingsens overlege ved sin håpefulle sønn gikk i spissen ved på selve nasjonaldagen å gjøre narr av og håne tidligere slekters varme og rørende uttrykk for patriotisme. For våre folk, som i kjærlighet til fedrelandet har måttet ofre mer enn de aller fleste på jøssingfronten har kunnet drømme om, var denne radiosending en særlig pinefull opplevelse. Atter ser vi fruktene av A.P.-regjeringens politiske ansettelsessystem. All fornuft skulle ha tilsagt at Knut Tvedt ble kringkastings-

sjef. Han ville aldri ha tillatt en slik opprørende smakløshet som de to røde Ustvedt'er presterte 17. mai.

Ingen steder har de nivellerende og oppløsende krefter vært i den grad virksomme som på kultursektoren. I de siste par decennier har de radikale kunstnere kastet alle hemninger til side og boltret seg i de vildeste kunstneriske utskielser. Ved hjelp av rikelig understøttelse av statlige pengemidler, som disponeres av A.P.-ledete «råd» og «utvalg», behersker de nå grunnen så godt som alene. En ensrettet presse, som skjeler for ikke å være «moderne» understøtter humbugen.

I et lite selskap forleden kom samtalen inn på de siste redsler og særlig var et spesielt kunstnerisk mareritt gjenstand for kommentarer. Var dette «bånn» eller skulle vi enda dypere ned?

Da var det en som sa: «Hva ville mon tro Rulle ha sagt til dette?»

Ja, han kunne spørre. Rulle Rasmussen, hele byens Rulle, var i over et halvt århundrede en av hjørnesteinene i vårt kulturliv. Hans sikre smak og fine artistiske sans var kjent og respektert av alle. Hvor han ville ha gremmet seg hvis han hadde vært nødt til å

bivåne en «absurd» teaterforestilling, høre på den «nye» musikkys gyselige ulåter eller glane på det skrekkekammer som nå går under betegnelsen av Statens Høstutstilling.

Å gi en noenlunde inngående beskrivelse av Rulles umåtelig aktive liv ville kreve flere numre av bladet så vi får nøye oss med et ganske kort riss av hans betydningsfulle innsats innen teater- og musikklivet.

Allerede som ung trådte han frem som teaterdirektør idet han i noen hektiske sesonger ledet den scene som senere skulle bli Centralteatret. Med maleren Otto Sinding som sin nærmeste medarbeider — han var sceneinstruktør, forfatter og selvsagt dekorasjonsmaler — skapte han forestillinger som vakte berettiget oppsikt.

Men det var som impresario man først og fremst vil huske ham. Han brakte hit til landet kunstnere av verdensformat, sangere og sangerinner, dansere og danserinner, klaver- og fiolinvirtuoser. Og nasjonale krefter tok han seg også av. Å optre under merket «Direksjon: Rudolf Rasmussen» var straks noe av et kvalitetsstempel.

Men han glemte aldri sin første kjærlighet: teatret, og han ble da også en av de drivende krefter bak starten av Nobel Rodes Mayolteatret. Da teatret var en kjensgjerning sto Rulle som dets sjef.

Han begynte med ballettpantomimen «Prima ballerina». Lillebil Ibsen, som på det tidspunkt hadde nådd zenith i sin dansekarriere, innehadde hovedpartiet.

Johan Fahlstrøm var i en rekke år et av norsk scenekunsts ledende navn, og ikke minst ble han populær og avholdt ved opptredener på sitt eget teater, Fahlstrøms Teater i Torvgaten. Etter å ha solgt teatret, som ble til kinoen Verdensspeilet, trakk han seg tilbake og levde i ro på sin eiendom ved Slemdal hvor han syslet med skulpturarbeide. Med usvikelig sikker sans dro Rulle ham frem fra privatlivet og lanserte ham i enakteren «Tabarins kone». Det ble en formidabel suksess.

Men Rulle hadde ikke vært Rulle hvis han ikke også hadde sett seg om etter krefter med verdensnavn. Det ble ingen ringere enn

(Forts. side 11.)

Rulle i midten, sammen med tilvenstre H. Wiers Jensen og tilhøyre David Knudsen.

Ad Ralph Hewins' artikler i Folk og Land

Ja, endelig en mann som setter tingene på rette plass. Jeg kan bare konstatere at han har det samme syn som jeg har kommet til, uten dessverre å ha lest hans bok. Særlig hva han skriver om Quislings besøk hos Piekenbrock. Det slo meg allerede da jeg leste i «Dagbladet» om dette Sverre Hartmanns brev, som skulle være det endelige bevis for Quislings forræderi. Dette var jo intet bevis, tvertimot. Akkurat som Hewins er kommet til. Quisling var interessert i hva tyskernes planer gikk ut på.

Jaja, sannheten kommer for en dag etter hvert. Men hva skal vi si om undervisningen i skolen, i skolekringkastingen, når det gjelder okkupasjonsårene? Her terpes det stadig på den evindelige og heroiske innsatsen til heimefronten og Kongens Nei. Det fremheves som det eneste riktige og storslåtte. Hva må barn og etterkommere etter frontkjempere og NS-folk få for inntrykk av sine foreldre? At de var forbrytere og landsforrædere!

I denne minnenes tid har vi ikke hørt ett anerkjennende ord om dem som med livet som innsats kjempet i hårde vintre på Østfronten i kampen mot bolsjevismen. Eller om de menn i NS som forsøkte å gjøre det beste ut av okkupasjonen. Som virkelig forsøkte å bevare vår nasjonale selvstendighet. Heller ingen ting om de mange som ble krigsinvalider under sin innsats på Østfronten.

Det skrives side opp og side ned i avisene og blader, fjernsyn og radio stilles til disposisjon til forherligelse av dem som seilte for England under krigen. Og av dem som arbeidet som agenter og sabotører for samme nasjon. Pluss dem som på Englands side deltok som frivillige.

Når det gjelder sjøfolkene, sabotørene og agentene, så var det vel nærmest engelskmennene som burde gi dem den fornødne økonomiske støtte. Som en liten takk for hjelpen. Her i Norge har vi dessverre lite å takke dem for!

Dette er ikke ment som noe angrep på de nevnte personer, særlig ikke på sjøfolkene, da de fleste vel nærmest ble tvunget til å seile. De fleste trodde vel også på grunn av propagandaen at de gjorde det riktige. Det verste for disse var vel da ikke de livsfarlige seilasene med våpen til russerne, men tanken på deres

kjære hjemme i Norge som de trodde ble utsatt for all slags tortur fra tyskerne og NS. Det er en kjent sak at England brukte enhver anledning i sin propaganda til å la sjøfolkene få de mest hjerteskjærende historier servert. Noe som skulle sette mot i dem til å holde ut! At disse historier for det meste var oppdiktet, vet vi som bodde i landet under okkupasjonen!

Da så krigen endelig var slutt, skulle de få utbetalt sitt tilgodehavende i Nortraship, og bli belønnet som helter som de der reddet vår frihet! Når man leser innlegg f. eks. i «Dagbladet», så ser det ut til at det ble heller lite av det. Nortraship-fondet fikk de selvfølgelig ikke et øre av. (Det kostet jo en del å holde Konge og «Regjering» i et fremmed land.)

Nei, England hadde vunnet seiren, og hadde ikke bruk for disse mer. At de hadde fått sine nerver ødelagt, spiller jo ingen rolle.

Jeg håper i alle fall at alle disse nu skjønner hvor godt de er blitt lurt. Og at hesten de red på neppe var den beste!

Tross dette, var der en sjømann som hadde seilt under krigen, jeg snakket med som sa følgende: Ja, at dere sloss mot Russland kunne han nok forstå, men at vi ville være frivillige hos de fæle tyskerne, det kunne han ikke skjønne så lett.

Nei, med den propaganda han hadde vært utsatt for, kunne han nok ikke skjønne det. Men jeg tror jeg har alle frontkjempere med meg når jeg sier at det kameratskapet som hersket mellom befall og menige ved fronten, glemmer vi aldri. Og det var neppe bedre i noen alliert hær. Vi så jo selv hvordan russiske soldater ble drevet frem av befalet med revolver i hånd!

At vi førte krigen i opptil 20 kuldegrader, og noen ganger uten søvn en uke eller mer, er en ting vi ikke syter og klager over, heller ikke noen miles dagsmarsj. Ingen klaget. Når provianten kom og vi fikk et døgn pause bak fronten, var alt glemt.

Trass i uavlatelig innsats i kampene beholdt de fleste nervene intakt. Jeg vet bare om ett tilfelle da en ung mann «klikket» ved den (hans) første trefning med fienden. Han ble da øyeblikkelig sendt bakover, kom på sykehus, og ble videresendt til Tyskland. Enten slapp han fri, eller han ble satt til depotarbeide langt fra fronten.

Men nu er jo saken den at vi i motsetning til sjøfolkene, hadde en grundig militær trening bak oss. Vi hadde meget realistiske øvelser, der skarp ammunisjon ble benyttet. Dessuten hadde vi lært disiplin!

Men vi har en del som ble hårdt såret, og som nok kunne trenge en liten pensjon, ja.

H.

Jernteppet i det norske folk

Som det framgår av lederen i nr. 11 av «Folk og Land», er det mange ting som tyder på at vi har jernteppe også her i Norge og at muren blir stadig vanskeligere å forsere. Når til og med blinde mennesker blir forfulgt om de nå engang har hatt navnet i kartoteket til Nasjonal Samling, da begynner det å grense til råskap. Faktum er at alle som sogner til denne kategori, selv hvor bra og hederlige mennesker de nå enn måtte være, nærmest blir behandlet som om de er spedalske av «de gode nordmenn» selv om de gjør bragder av ymse slag. De blir da tiet ihjel og ellers skamløst behandlet, slik som de mange eksempler i lederen taler sitt tydelige sprog om. De som følger litt med ser jo stadig beviser på det.

Den viktigste årsak er sannsynligvis Ralph Hewins bok. Det er angstbiteri som driver verket. «De gode nordmenn» forstår så godt at de sitter i glasshus, full av ormeangel. Hvis det norske folk fikk vite den faktiske sannhet om det som skjedde under og etter okkupasjonen, ville jo deres byggverk bygget på løgn og fortelser styrte sammen og alt det onde av deres gjerninger se dagens lys. Noe slikt må for enhver pris forhindres, sannhetens lys må for enhver pris stenges ute. Og midlene har de den fulle disposisjonsrett over: presse, radio og fjernsyn.

Det var kanskje noen som hørte gudstjenesten i radio fra Tromsø søndag 8. mai i år. Der fikk «nazistene» høre av biskop Monrad Norderval hvordan de hadde oppført seg under okkupasjonen. De hadde bl. a. ranet både hjemmene og kristendommen fra «de gode nordmenn».

Da var tonen i prekenen til småkirkeprest Kjell-Petter Dahl i Tøyen småkirke, Oslo, ved radiogudstjenesten 5. juni i år av en helt annen kaliber. Han sa bl. a.: «Kjærlighet blir mer og mer mangelvare i vårt samfunn. Men kjærlighet er livsnødvendig. Uten at vi i praksis viser

(Forts. side 16.)

ORDET FRITT:

Tyskland og vi

Kjære redaktør, inderlig takk for din lederartikkel pr. 30. april.

I mange — mange år har jeg fulgt tysk politikk og utvikling, har også forsøkt å sette meg inn i den psykologiske bakgrunn for tysk mentalitet — kontra britisk.

Efter 1. verdenskrig forundret det meg at tyskerne var så lite populære, trodde at dette måtte komme av krigspropagandaen etc., men at dette måtte ha lite med de virkelige forhold å gjøre.

Vi som den gangen fulgte den irske frihetskampen, kanskje på litt for nært hold (årene 1916—22) stod riktignok temmelig uforstående overfor det forunderlige forræderi overfor irerne som vi hadde grunn til å anta kom fra et høyere tysk hold — men slikt noe måtte en ha grunn til å tro bare var en engangsaffære.

Vi beundret nok tyskernes masseoppbud i årene 1933—39, samt landets økonomiske oppsving, vi kunne nok også forstå at Tyskland den gangen ikke var noen søndags-skole med eventyrfortellinger om Alice i eventyrland. Vi trødde kort sagt at tyskerne virkelig var mannfolk, kanskje litt overspente i sitt eget syn på seg selv og sine evner, ikke minst som tenkere, men stort sett anså vi dem som reale mannfolk med sans for fair play.

Nu var det ikke nettopp så hyggelig å få dem hit til landet, noen måtte se til å opptre som buffer overfor skrythalsene og det norske folk, en historie som har vært terpet temmelig meget om og som det ikke er nødvendig å komme inn på her. Det som her har interesse er som jeg begynte med, den psykologiske bakgrunnen for tyskernes upopularitet:

La oss se på de tyskerne som vi blev belemret med i årene 40—45, hvem av oss græsser ikke når vi husker mange brautende arrogante oppkomlinger — flotte uniformer — nuller når disse herrerne stod overfor en med en stjerne mere enn seg selv, disse «vi alene vitetypene», underforstått «vi har makten» (men bare ikke æren).

Mange ganger i mitt liv har jeg hatt anledning til å komme sammen med folk fra de forskjelligste nasjonaliteter, oppriktig talt — jeg har neppe truffet et folk hvortil det gamle norske uttrykket passer så godt — «opp som en løve — ned som en skinnfell».

La oss nu se på englenderne — jeg tror neppe at det eksisterer en englender

som ville la noen spytte — hverken på seg selv eller sine landsmenn. En englender kan tape sine slag — de kan begå mange feil — men la noen spytte på seg eller la seg kue til servil underdanighet — nei det har jeg første gangen tilgode å se.

Dette tyske skrytet «et folk av tenkere» — det er mange måte å tenke på. — Hvis de virkelig var slike tenkere, måtte de forlenget ha forstått at er det noe ærlige, normale folk ikke liker så er det all denne tyske serviliteten, det er som en gammel englender sa til meg «det er til å spy av».

Jeg glemmer aldri under en kontrovers jeg hadde med noen tyske offiserer: «Vi tyskere glemmer aldri våre venner.» Jeg tidde nok stille den gangen — men jeg tenkte mitt, «mine herrer, englenderne har noe som heter fair play» — det er på tide at dere kommer efter og lærer litt av dem.

For et par år siden ble jeg stoppet av noen velnærte tyskere på ferie her i landet. I samtalens løp stakk det en djevel i meg, så jeg fortalte dem at jeg var frontkjemper, så det var da ikke min skyld at det eksisterte en mur omkring Berlin, eller at Tyskland var delt. — Jeg skal si de fikk farten opp i luksusmercedesen sin — nesten som om de hadde sett djevelen selv — eller kanskje en landsmann fra Øst-Tyskland!

Tja — slik er det — det verste er at vi skal likesom være i NATO-samarbeide med dem — det forundrer ikke meg at det græsser i folk når de tenker på det.

Det siste er at tyskerne kjøper opp hyttetomter her i landet — og så kan vi frontkjempere få lov til å stå utenfor og se på og tenke på mulighetene for å oppleve en ny verdenskrig med vervekampanje for å redde verden — det vil si disse materialistene.

Jeg synes at vi N.S.-folk har gjennomgått nok om vi ikke også skal bli belemret i tid og evighet med denslags.

La så tyskerne fortsette med sine innkjøp av 25-øres vennskap, — denslags betanker vi oss for — vi er noe mere verd.

Cal.

ANNELISE PAROW

TANNINNSETNING

Trondheim

ADVOKAT SVERRE HELLIKEN:

Okkupasjonene i Norge

Utlandets forkastelse av norsk rettsoppgjør rokkes ikke ved det nye norske forsvar på engelsk

Tyske okkupanter rykker inn i Oslo i 1940.

Utlandets protest fra internasjonalt folkerettslig hold er rettet mot Norges brudd på rettslige og humane prinsipper, vedtatt i den rettskultiverte verden. Det gjelder Haagerkonvensjonens bestemmelser om krig og okkupasjon, klart adskilte, men i norsk oppgjør sammenblandet.

Haagerkonvensjonen av 1907 ble vedtatt av Norge i 1910, inntatt i Norsk Lovtidende 1910. Som folkerettsbestemmelser også anerkjent ved strfl. §§ 14 og 86, siste ledd: «Straff kommer ikke til anvendelse paa nogen i Udlandet bosiddende norsk Statsborger for Handling hvortil han efter Bostedets Love er pliktig.» I «International Law» (Oppenheims), 8. utg. I, s. 287, formuleres «Bostedets lov» derhen at enhver som passerer et lands grenser blir underkastet vedkommende lands overhøyhet og lov. «Quidquid est in territorio est etiam de territorio.»

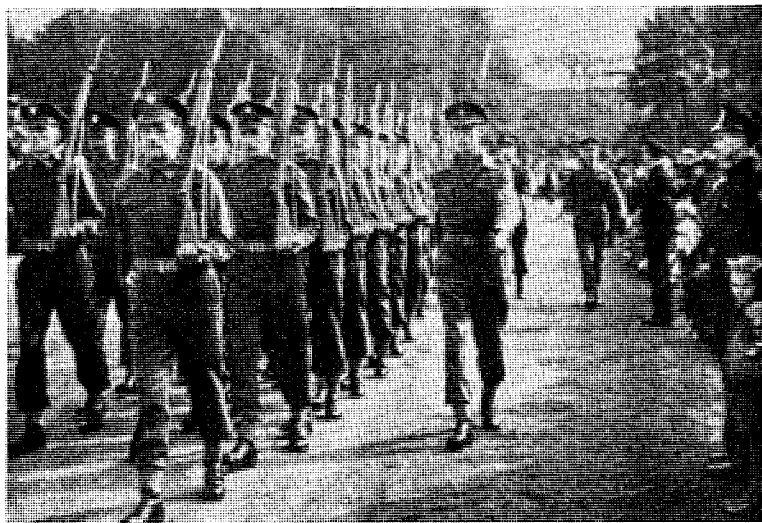
Hva er konsekvensene herav?

Nordmann, som bosittende i Norge, England eller Tyskland, har meldt seg som frivillig i et krigførende lands styrker, plikter å delta i krigen. Som bekjent ble norske som således deltok i britiske og andre allierte styrker ikke satt under tiltale. De derimot som deltok i tyske styrker fikk hårde straffer. Norge var ikke selv krigsdeltager etter 10/6 1940 og heller ikke alliert. Det første fremgår bl. a. av skriftvekslen mellom Kong Haakon og ambassadør Collier, august—september 1946 (mer herom senere). Det siste fremgår bl. a. av «International Law», 7. utg. II, s. 253, note 1.

Norsk eksilregjering var iflg. «Bostedets lov» underlagt britisk lov. Hvordan

kunne den da fra England utgi norsk lov? «International Law», 7 utg. II, s. 464, skriver: «Det er opplagt at et okkupert lands kriminallover må vedbli å gjelde medmindre de er opphevet eller suspendert av den okkuperende makt.» Det bestemmer likeledes Artikkel 43 i Lovt. s. 500. Og det heter i «International Law», 7 utg. II, s. 616: «Okkupantens disposisjoner i henhold til artikkel 43 er legale. Dette må ikke bli ignorert av den legitime regjering etter at den igjen har tatt territoriet i besittelse.» Denne skarpe påminnelse må antas særskilt rettet til Norge som det eneste tysk-okkuperte land, der bygger rettsoppgjør på en eksilregjeringens straffebestemmelser. Og Norge ble det eneste som måtte tåle alliert okkupasjon etter den tyske. Jfr. tre avtaler 16/5 1944 med Storbritannia, USA og Sovjet, pkt. 1, 2, 3 og 13. I pkt. 5 omtales «kompetente norske myndigheter i samsvare med norsk lov». Egentlig en hensynsfull gjentakelse av artikkel 43, som man kjente til at norsk eksilregjering ikke lot til å forstå var forpliktende mot eksile

lovbestemmelser. Ikke engang den eksile justisminister kan ha kjent «International Law»s bestemmelser herom. Men det var ikke så lett å stagge norsk eksilulovlighet. Etter først i regjeringskonferanse 23/8 1944 å ha ventilt en forgjeves tanke om opphevelse av «den allierte okkupasjon», hemmeligholdt man den som så meget annet, skjønt det heter i konferansen at denne okkupasjon innebar «en mengde vanskeligheter». (Paul Hartmann: «Bak Fronten» s. 257, øverst.) Tanken på ophevelse av alliert okkupasjon bygget på at det så ut som «tyskerne gir opp». Den 3/5 1945 anføres imidlertid «at den britiske og amerikanske regjering hadde gjort henvendelse til den svenske regjering om at de to regjeringens militære myndigheter skulle tre i forbindelse med de svenske militære myndigheter for å forberede en invasjon i Norge i tilfelle det ikke ble kapulasjon». Svensk regjering enig (s. 389). Men eksilregjeringen forsto ingenting, og beklaget seg over at den selv ikke var blitt holdt ajour «og at ikke norske militære

Britiske okkupanter i 1945.

Min siste kommando -

KAPTEIN ERIK LÆRUM

Det sto en flokk ved Oders bredd — —
Den kom på fedrelandets bud.
Dens vei ble full av blod og sved,
forræderi og løftebrudd ...

I filler var de fleste kledd,
med skjegget langt og stritt,
av savn på våpen ille stedd —
av ukers kampe rent forslitt ...

Av sted for en idé de dro,
hva få i Nord forstod.
Idéer, tro, de visste dog,
betales må med liv og blod.

Vi samlet oss og holdt et råd,
for sjefen — han var falt —
Da reiste seg til herlig død
en kjempe — her av flokken valgt.

«Så lenge var vi hjemme fra,
at vi vel glemt er der — — —
Vår siste død skal være da,
å skape ry om kampen her !!

Det dreier seg om timer, kun,
og — så er slaget endt — — —
Men — det er Nordens skjebnестund,
om kamplost vi blir overrendt !!!

Og — ender det med nederlag
ved Oderflodens gamle strand,
da krever netop Nordens sak
å slåss til siste mann !!!

Tred an, soldat, ved Oders kyst,
og fell din bajonett
til Nordens siste, harde dyst —
selg livet dyrt, slutt rekken tett ! !»

Det ble en kamp, som satte dem
i Norden varigst ry:
Den hindret Østen å nå frem
til deres barndoms by — — —

Og det ble alle ofre verd
i nederlagets harde stund — — —
De fleste falt — men fikk ved denne ferd
en nordisk rett til fredens blund ...

Men vi, som alt, om enn foreslåtte, overlevet bar,
med ydmykt sind av hjertet takker dem, som falt,
for deres gjernings verd langt over graven bar —
de bar med sine liv for oss og troen ALT betalt ...

Vårt banner var runeprydet,
vårt barnisk vart kaldt som stål — — —
men — bak det, har dere vel tydet —
der flammert det hjerters bål — — —

myndigheter var blitt representert». De myndighetene, som de selv hadde «befalt» norsk overkommando, general Ruge, å oppheve iflg. Ruges telegram 6/8 1940 om «å innstille fiendtlighetene». Iverksett ved at alle norske stridskrefter ble demobilisert og kapitulerte og deretter i Trondheim 10/6 1940, pkt. 1, hadde inngått våpenstillstand «under den nåværende krigs varighet».

Formentlig bygget eksilregjeringen på at dens gjennomført hemmeligholdt disposisjoner ble ukjente så-

vel i Norge som i utlandet. Men ordren til Ruge om å innstille krigen mellom Norge og Tyskland fremgikk bl. a. av «Svenska Aktstycken», 1947, s. 302 og dok. 309 og de tre avtalene om alliert okkupasjon av Norge. Der behøves sterk innbildningskraft for å tro at stormaktene underkastet Norge en okkupasjon hvis de alle — også Norge — var allierte. Regjeringen søkte sannsynligvis å komme over de vanskeligheter den selv forutså at den allierte okkupasjon inne-

(Forts. side 8)

EMILIUS:

Nygaardsvoldregjeringen var godt orientert om de tyske planer

«Und doch werden sich sowohl Dänemark als auch Norwegen überrascht, zeigen»

SENSASJONELLE AVSLØRINGER I «DIE WELTWOCH» OM FORHISTORIEN TIL AKSJONEN MOT NORGE

Idag er det 26 år siden krigen overrasket nordmennene i og med at stormaktene dro Norge inn i sitt oppgjør. Det er et faktum at nordmennene var uforberedt og så å si ble «tatt på sengen» om morgenen den 9. april 1940.

Men man er ennå ikke blit enige om hvem som hadde ansvaret for at Norge ble overrumplet hin morgen. Man har offisielt kastet skylden på en nasjonal syndebukk, og de ansvarlige har hyklerisk toet sine hender.

Men var regjeringen Nygaardsvold egentlig så uskyldig og uvitende om det som foresto dengang?

Ifølge det godt underrettede bladet «Die Weltwoche», som utkommer i Zürich, var den norske regjering på et meget tidlig tidspunkt informert. Og på den aller beste måten.

«Die Weltwoche» forteller i sitt nr. 1689 av 25. mars 1966 om hittil ikke offisielt kjente meldinger, som ble gitt via Sveits til den norske sendemann i Bern. Meldingene kom til Sveits fra en gruppe høyere offiserer i Hitlers hovedkvarter i Berlin. Noen av disse offiserer var sågar medlemmer av den spesialstaben som utarbeidet operasjonen for angrepet på Norge, den senere så berømte Weserübung.

I januar 1940 sendte denne offisergruppe med dekknavnet WERTHER den første melding til sin kontaktsmann i Sveits, tyskeren Rudolf Rössler, om at tyskerne arbeidet med en studie over en okkupasjon av Norge. WERTHER telegraferte også enkeltheter. Meldingen ble av Rössler gitt videre til den sveitsiske etterretningsmann major Hausmann.

I februar 1940 (etter Altmarkaffæren i Jøssingfjorden?) sendte gruppen WERTHER nye detaljerte meldinger om det forestående tyske angrep på Norge.

Lenge før tyskerne overhodet foretok seg noe mot de skandinaviske landene, hadde sveitserne i all hemmelighet underrettet både den norske og den danske regjering om det som var ivente.

Men politikerne sov! Eller lot de gjorde det.

Ordrett skriver «Die Weltwoche»: «Lange bevor die

Wehrmacht gegen Skandinavien vorging, haben die Schweizer Dänemark und Norwegen insgeheim gewarnt. Und doch werden sich sowohl Dänemark als auch Norwegen «überrascht» zeigen.

Der König von Dänemark besucht am Abend des 8. April das königliche Theater...

Auch das norwegische Kabinett legt an diesem 8. April eine merkwürdige Trägheit an den Tag, obschon mehrere Schiffe gesichtet wurden, die Norwegens Küste entlang fahren.

Diese eigenartige Lahmheit ist keine nachtragliche Konstruktion; sie geht aus den Belegen einwandfrei hervor.

Disse såkalte «Belege» befinner seg i arkivene til den sveitsiske etterretningstjenesten, hvis leder var Roger Masson. Avdelingssjefen for kontor «Ha» var major Hausmann.

Den 25. mars 1940 blir den norske regjering gjennom sin sendemann i Bern orientert om de tyske planer som går ut på en okkupasjon av Norge. En av kontor «Ha»s agenter oppsøker sendemannen og gir ham de informasjonene som major Hausmann har mottatt fra Rössler. Hausmanns nyheter blir også sendt til England. Den 30. mars 1940 mottar W. Churchill dem. Så langt «Die Weltwoche».

Hvorfor sov regjeringen Nygaardsvold?

Den var jo ifølge foranstående lenge før 9. april blitt holdt à jour med de tyske

Rössler som også meldte om den tyske Norgesaksjon lang tid i forveien.

planer. (Kanskje også de alliertes planer?)

Den hollandske militærattasjé i Berlin får et vink om det forestående tyske angrep på de skandinaviske land av den sveitsiske militærattasjéen.

Også oberst Oster i Canaris Abwehr gir en melding til Sass. Oster er Canaris avdelingssjef, og er også en meget god venn av hollenderen Sass.

Oberst J. G. Sass gir hurtigst denne nyheten videre til den danske marineattasjé i Berlin, major Kjølens, som sender den videre til den danske regjering.

Den 1. april 1940 får den norske sendemann i Berlin, minister Scheel, informasjon som går ut på at tyskerne laster inn tropper i Stettin. Disse tropper kan ha Norge som mål.

(Forts. side 15.)

Okkupasjonene -

(Forts. fra side 7)

bar, ved at eksil justisminister Terje Wold og Trygve Lie overfor Sovjets utenriksminister Molotov 7/10 1944 utredet hva Wold «hadde foreslått og fått vedtatt», «for oppgjøret med krigsforbryterne». De som eksile anordninger rammet fordi de baserte sin opptreden på et vitterlig okkupert Norge istedetfor på den eksile innbildning om Norge som krigsdeltagende. Jfr. Lies: «Hjemover», s. 154.

Det hadde vært mer rett og rettferdig om Wold og Lie hadde gått inn for opphevelse av sine eksile provisoriske anordninger, som ledet domstolene til ubevisste justismord og Norge til skjendel. Det var til og med skjendel enten man så den norske som alle tiders største forrædernes nasjon med ca. 10 prosent av befolkningen (NS pluss over 200 000 norske tyskarbeidere i ammunisjonsfabrikker m.m.) eller som rettsskandale ved å se på et oppgjør basert på rettsstridige eksile lovbestemmelser og krigsdeltagelse istedetfor vitterlig okkupasjon.

Betegnelsen «krigsforbryterne», som Wold og Lie nyttet ved konferansen med Molotov, nytter også (men med motsatt betydning) «International Law», 5. utg. (1935), II, s. 432: «Hvilken som helst handling i strid med en kapitulasjon ville bety et internasjonalt rettsbrudd hvis en krigførende regjering ga ordre dertil og en krigsforbrytelse, hvis begått uten slik ordre.» Om våpenstillstand («armistice») det samme s. 440—441. I 6. utg. (1944, mens eksilregjeringen bodde i London, hvor utgaven utkom) s. 440. I 7. utg. (1955) s. 555. Og anordning om krigstilstand 26/7 1940 var effektiv ordre mot våpenstillstand 10/6 1940 og «befalt» innstilling av fiendtlighetene.

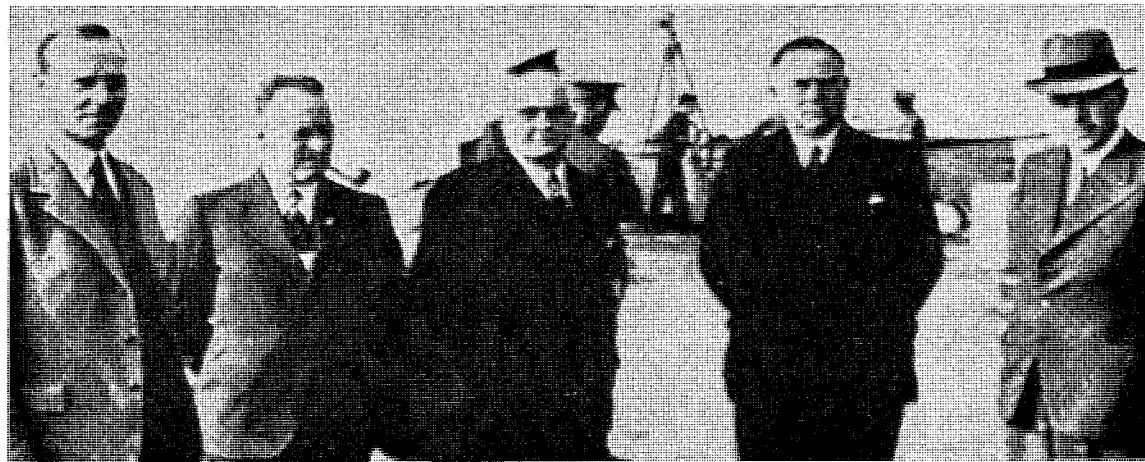
I tillegg til hva jeg ovenfor har anført om «Bostedets lov» fra «International Law»

og norsk lov, kan jeg fra en betenkning fra den sveitsiske folkerettsprofessor Waldkirch anføre, at sluttbestemmelsen i § 86, den av domstolene mest nyttede hjemmel (men med eksil ugyldig endring), den alene opphever etter norsk rett de derpå byggede dommer, og § 86 var uendret gjeldende for okkupasjonstiden. Det fremgår også av GrL § 97, forbud mot tilbakevirkning. Jfr. strfl. § 3.

Domstolene bygget lovgivningsretten på «Elverumsfullmakten», som aldri har eksistert og var falsk i forhold til det som virkelig ble vedtatt 9/4 1940 på Elverum, nemlig at regjeringen pliktet å holde seg til Grunnloven, hvis § 17 forbyr provisoriske anordninger å endre stortingssiven lov og ikke har lengre gyldighet enn til Stortinget igjen gjenopptar sine møter. Også regjeringen bygget sine eksile provisoriske anordninger på den falske «Elverumsfullmakt». Eksilregjeringen burde imidlertid visst at «Elverumsfullmakten» var falsk og nytteløs overfor Artikkel 43 og pkt. 5 i de 3 avtalene 16/5 1944 og sine andre hemmeligholdte avtaler. Domstolene var ukjent hermed inntil den viktige våpenstillstandsavtalen 10/6 1940 forelå i Rt. 1948, s. 164—165, men i uriktig oversettelse fra den tyske original av ordet «gesamten» som «samlede», istedetfor «samtlige» eller «alle».

Den øvrige militære og rettslige verden kan lese tysk og i Landkrigsreglementet gir Artikkel 37 (Lovt. 1910, s. 498) klar beskjed: «Vaabenstillstanden — indstiller overalt de krigførende staters krigsoperasjoner». Følgelig var også krigsdeltagelse i England slutt. Det var også hensikten med Kongens, Regjeringens og Ruges disposisjoner etter ordre 7/6 1940 om å innstille fiendtlighetene» og protokollasjonen «håpløst for Norge å fortsette krigen». I Rt. 1948 s. 165 blir de feilaktige «samlede norske stridskrefter» derimot tolket som «de gjenværende stridskrefter i Nord-Norge». Det var imidlertid med Norge, ikke Nord-Norge, Tyskland førte krig, og at norsk og tysk overkommando skulle komme sammen i Trondheim for å vedta at krigsdeltagelsen mellom Nord-Norge og Tyskland m. fl. ble innstillet, men fortsatte for det øvrige Norges vedkommende er vel nærmest latterlig. Og det ble da heller ikke forholdt slik. Den allierte okkupasjon av Norge 8/5 1945 iflg. avtalene 16/5 1944 foregikk også ved

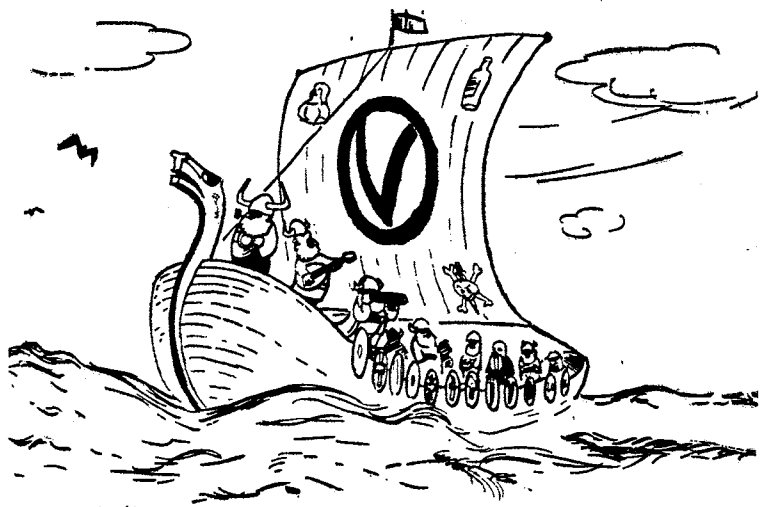
(Forts. side 10.)

Nygaardsvoldregjeringen hørte ikke på advarslene og måtte tilslutt flykte til England. Fra venstre statsrådene Ljungberg, Hindahl, Ystgård statsminister Nygaardsvold og statsråd Hjeltnet.

Peder Aas i Vesterveg

TILEGNES GENERALKRIGSDESSERTØR
JOAN CRAWFORD ROLLMOPS

Men Peder Aas var ikke død.

Første gang ville ikke fall-lemmen åpne seg.

«Beklager, herr desertør. De får vente.»

Andre gangen røk tauet.

«Beklager, herr general-desertør. De får vente.»

Tredje forsøket fikk en «happy end».

Da Peder slo øynene opp, kom en mann bort til ham.

«Snille Satan, gjør meg ikke noe vondt.»

«Dette er politimesteren i Ålesund. Bare spøk. «Keep smiling.» Å kaste børsa og springe hjem fra krigen, tar vi ikke høytidelig mer, for det gjorde alle her i politiet — på Åndalsnes. Noen pussa rifla også, før de leverte den inn og fikk lov å gå hjem av — tyskerne, mot æresord om å leve som sivilister.

Men det gir vi blaffen i.

En vil jo nødig dø fra noe en har så kjært som fedrelandet. Stakkars fattige spurv! Nå kan du få bedre dager. Det drives verving til kongshirden — Norges nye elite. Fine aksjeutsikter, grosserer med statsstøtte etter endt tjeneste. Det er andre boller det enn vassgraut og wienerbrød.

Historie er ikke handling, men litteratur. Cæsar var litterat og det er Churchill. Men vi står sterkere rustet enn både Rom og England til å vinne krigsglorie. Tenk på hele vår litterære hær, på Rytter og hans tre dødfødte sjåfører som ga sitt liv for Norge ved Randskleiva. Og Koht: «Et folk som ikke kjemper for sin eksistens, har ingen livsrett.» Og ho Unni. Det er «kvinne i krig», det. General Ruge er i grunnen også mest litterat: «Jeg har sett at dette folk vil ikke dø,» sa han, da soldatene sprang fra ham. Og Nordahl Grieg tolket de tusen hjemslølelser da sønnen hjem ifra slaget sprang: «Vi vil ikke dø slik en død.»

Ja, det skrev kaptein Nor-

dahl Grieg den 17. mai 1940. Ikke fra fronten, men fra Grand Hotell i Tromsø, der han søkte ly sammen med Gerd, Halvdan og Unni.

Krig i uniform stiller alt for store krav til individet, mener Grieg, og så «er vi så få her i landet».

Nå ventet vi en hel sending med hybellitteratur hit fra Oslo, blant dem han Evensmo, for videresendelse vestover. Men vi trenger småsildfiskere til navigatører. Tar du jobben? Den eldre norske domsmannen, fråhaldsmannen og vekkingspredikanten Ezekiel Hanekamhaug har nettopp vært over med en ladning «tørste skribenter».

Peder: «Det blir vel magert for ho Malla-mor i hiet inne på strandens grus?»

(Forts. side 14.)

Spionen var av den gamle garde som ungdommen stolte på —

EMILIUS:

Spionen med de tre ansikter

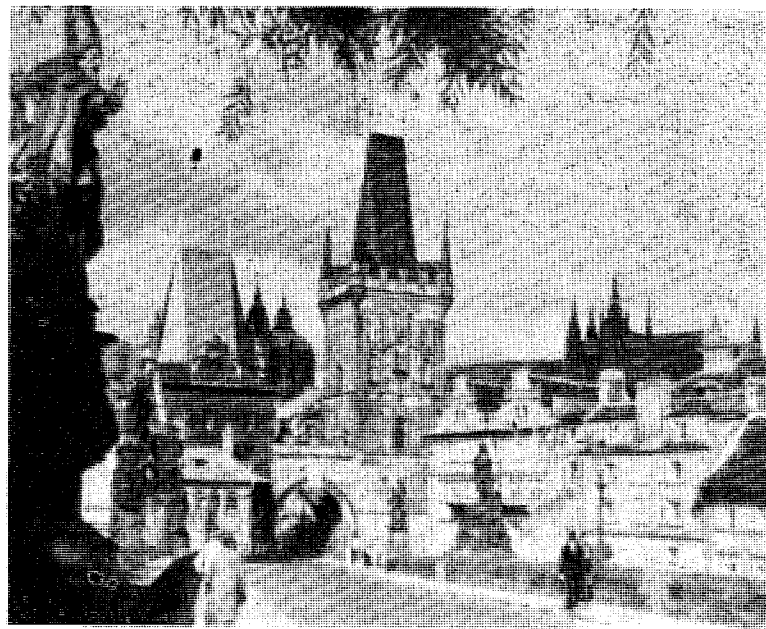
Historien om forræderen og Abwehr-mannen Paul Thümmel med det gylne partimerke i NSDAP

Paul Thümmel innehadde det gylne partimerke i NSDAP. Han spionerte for den tsjekkosllovakiske etterretningstjenesten under dekknavnet A-54. Thümmel var en meget betrodd mann innen det tyske Abwehr, spesialisten for Balkanspørsmål og for saker angående Tyrkia. Thümmel var en av Canaris' mest betrodde tjenestemenn.

I skyggen av glitrende ordener og viktige generaler arbeidet tyskeren Paul Thümmel. Han ble ført i aktene til den tsjekkosllovakiske etterretningstjenesten før krigen og Sudetland-krisen 1938 som agent nr. A-54. Hans historie hører blant de mest interessante agent- og spionasjeaffærer fra den 2. verdenskrigen. Og allikevel er det først utkommet bøker om ham i Prag nå i løpet av de siste årene.

Tyskerne i Bundesrepublikken får først greie på hans eksistens nå i disse dager. (Mai 1966).

Denne lange og dype tausheten om hans meritter ligger ikke bare i den berømte tesen «Østeuropa vet intet om spioner». Man har ganske enkelt ikke visst hvem denne mannen bak dekknavnet A-54 egentlig var. Første gang hans navn ble nevnt i denne sammenheng var i desember 1945 i rettssaken mot

Fra Praha, hvor den tyske storspion opererte. Karlsbrücke.

den tyske statssekretær K. H. Franck i Prag (Praha).

Inntil 1961 hadde man bare kjennskap til A-54, alias «Rene», som hadde samarbeidet med den tsjekkosllovakiske undergrunnsbevegelsen. Man hadde visket ut hans spor.

Først inngående studie av arkivene til den forhenværende tsjekkosllovakiske regjeringen i London under krigen og de berømte Himmler-arkiver, brakte beviser for at agent A-54 i virkeligheten var identisk med tyskeren Paul Thümmel. Han var født den 15. januar 1902 i Neuhausen i Erzgebirge. Videre var han gammelt medlem av NSDAP og hadde det gylne partimerke. Hans foreldre var gamle omgangsvener av Heinrich Himmler. Paul Thümmel hørte også til Himmlers gamle venner.

Thümmel hadde i et anonymt brev allerede i 1936 tilbudt sine tjenester til den såkalte «2. Avdeling» i den tsjekkosllovakiske generalstaben. Og hans tilbud ble godtatt. Han arbeidet for denne tsjekkosllovakiske avdeling inntil februar 1942.

*

Han klarte å overbevise sine herrer i Prag om at han var en god mann for dem. Man merket snart der i gården at Thümmel var en betrodd medarbeider av den tyske admiral Canaris. Thümmel brukte mye penger og den tsjekkosllovakiske etterretningstjenesten hadde bruk for nyheter fra Det tredje rike. Thümmel var stasjonert i byen Dresden og herfra forrådte han tsjekkerne navnet på de tyske Abwehr-agenter som arbei-

det i Tsjekkosllovakia illegalt. Thümmel sørget også for at tsjekkerne fikk greie på det illegale Henlein-partiet som arbeidet i Tsjekkosllovakia, men ble fjernstyrt fra Dresden. Agent A-54 meldte også om tyske troppebevegelser og utløste med sine meldinger den så berømte og skjebnesvangre Vår-mobilisering av den tsjekkosllovakiske armé i 1938. Denne storstilte mobilisering som Hitler mottok som en utfordring og som skadet Tsjekkosllovakia så meget.

Fra september 1938 til i mars 1939 leverte Thümmel nøyaktige meldinger om tyskernes planlagte innmarsj i Tsjekkosllovakia. I løpet av denne tiden forandret forræderen Thümmel sin mening. I mars 1938, et år før okkupasjonen av Tsjekkosllovakia, hadde Thümmel meddelt sin Prager kontaktmann «at fra nå av arbeider jeg kun for betaling».

Generalstaben i Prag tvilte på hans oppsiktsvekkende meldinger. Men etterretningstjenesten, det 2. Kontor, tok meldingene bokstavelig og satte igang med å ødelegge sitt arkiv. Dette ble delvis brent og delvis transportert til London hvor det var i sikkerhet for tyskerne. Offiserene i 2. Kontor reiste fra Tsjekkosllovakia dagen før tyskerne marsjerte inn i Prag. Canaris installerte sitt tyske Abwehr i det eksklusive villastrøket Dejvice. Og han hadde med seg sin betrodde mann, Paul Thümmel. Han leide seg en leilighet i Brevnov under navnet Dr. Steinberg. Herfra hadde han utsikt over hele Prag.

For sitt arbeide for den

(Forts. side 16.)

Okkupasjonene i Norge -

(Forts. fra side 8.)

total tysk kapitulasjon av Norge overfor de allierte og samtidig total alliert okkupasjon. Riktignok kjente Høyesterett i 1948 ikke den hemmeligholdte allierte okkupasjon, men eksilregjeringen hadde pliktet å forelegge den for Høyesterett allerede i 1945, før godtagelsen 9/8 1945 av dødsdommen over Haaland. Og — hva der er tragisk — samtidig, nemlig 7/8 1945 ble svindelen med Elverumsfullmakten åpenbart av samtlige 6 stortingspresidentter. (Dokument nr. 5, for 1945.) I Dokument nr. 2 (1945) — korrigert fra 9/4 1940 — uttaler presidenten, C. J. Hambro: «Stortinget bekrefter alene ved sin beslutning den generelle adgang til å gi provisoriske anordninger som regjeringen har i den tid da Stortinget ikke er samlet.» Altså Grunnlovens § 17 med forbud mot å endre lovene. Domstolene kan ikke sees underrettet om opdagelsen i 1945 av falsk «Elverumsfullmakt».

For enhver nordmann er det fortvilet at eksilregjeringen ikke oppfylte sin plikt til å forelegge alle avtalene med Tyskland og med de allierte før Høyesterett. Norge hadde da sluppet skammen, dødsdommene og utgiftene med selve rettsoppjøret og de lange fengselsstraffene. Hadde eksilregjeringen unnlatt sine ulovlige anordninger eller opphevet dem eller etterhånden offentliggjort de hemmeligholdte overenskomster ville masser av menneskeliv vært spart. Bare den viktige våpenstillstand og de allierte okkupasjonsavtaler ville ha umuliggjort effektueringen av den usannferdige krigstilstand iflg. anordning 26/7 1940 med dødsstraffanordningen 3/10 1941 og anordning 22/1 1942 om inntil dødsstraff for et medlemsskap i NS tross art. 50 (Lovt. 1910, s. 501) med forbud mot «fællesstraff», som norske dommere ikke kan ha vært oppmerksomme på, mens Nürnbergdommerne frifant når der bare forelå medlemsskap i N.S.D.A., som hadde et nazistisk program, mens NS bygget på et borgerlig, konservativt program. I Nürnberg ble forslag om partistraff avvist fordi kollektiv straff var rettsstridig og umenneskelig. I Norge fikk derimot en offiser 12 år, stillingstap og økonomisk straff, nedsatt av Høyesterett til 10 år på grunn av hans militære fortjenester. Han hadde kjempet tapert så lenge der forekom noen våpenkamp mot tyskerne og til han leste våpenstillstandsavtalen og avga

æresord på general Ruges henstilling og samtidig som statsministeren 25/6 1940 uttalte at krigen hadde vart 2 måneder og Norge var be-seiret. I juli kom første divisjon hjem fra Sverige, hvor den var internert, og etter offiserenes æresord. Enighet Norge, Sverige og Tyskland.

Det er både internasjonal og nasjonal mangel på statsmannsevne at eksilregjeringen 15/12 1944 vedtok landssvikanordningen og 16/2 1945 rettergangs-anordningen, siste uten jury, når den 16/5 1944, pkt. 5, hadde vedtatt det motsatte, nemlig: «kompetente norske myndigheter i samsvar med norsk lov.» Jfr. straffeprosesslovens § 1: «Alle spørsmål om Straff — behandles efter de i denne Lov fastsatte Regler», som for skyldspørsmålet ved § 357 er henlagt til juryen som kompetent myndighet. Haaland ble dødsdømt av lagmannsretten uten jury. (Også andre lagmannsrettsdommer var særdommer uten jury.) Høyesterett godtok dommen uten å ane pkt. 5 eller pkt. 17 i Sovjetavtalen om de like-lydende avtalevilkårs ikraft-treden «straks ved underskriften». Høyesterett ante ikke engang at den dømte i et alliert-okkupert land. Denne på mange måter ugyltige dom ble prejukat for det såkalte rettsoppgjør og man går fremdeles ikke med på gjenopptagelser!

Skriftvekslen mellom Kong Haakon og britisk regjering er en offisiell konstatering av at bare norske borgere deltok i annen verdenskrig. Som frivillige i britiske styrker. Og Kong Haakon avslutter sin skrivelse 6/9 1946: «at mine landsmenn deltok i de britiske krigsanstrengelser så langt det var mulig.» Mer enn frivillig innsats var nemlig forbudt i Grl. § 25 og ved demobilisering, våpenstillstand m. m. og bekreftet ved britisk betegnelse om krigstilstand som «internasjonalt rettsbrudd» og alliert betegnelse på avtalene 16/5 1944 «om sivil administrasjon og jurisdiksjon i norske områder befridd av allierte styrker». Jfr. pkt. 6, at nordmenn var «underlagt alliert — rett, vil ikke bli ansett som medlemmer av de norske væpnede styrker i denne forbindelse». Norske «enheter» fantes ikke, bare frivillige. Derfor ble der av England og USA — som nevnt foran opplyst 3/5 1945 — søkt kontakt med Sverige, og norsk Milorg «ble først mobilisert ved tyskernes kapitulasjon» (Rt. 1946, s. 702, siste avsnitt). Etter 10/6 1940 foreligger ikke noen norsk krigserklæring overfor Tyskland

eller noe ultimatum, slik Artikkel 1 (Lovt. s. 475) krever.

Det standpunkt Kongen i likhet med britisk regjering offisielt inntok og som ble offentliggjort i august—september i avisene, eks. Aftenposten 20/9 1946, kan man ikke komme utenom. Kongen hevdet egentlig standpunktet allerede i 1940 overfor den ulykkebringende og utrolige anordning 26/7 1940 om «den nåværende krigstilstand». 26/8 1940 hyldet Kongen Administrasjonsrådet som «fortjent av fedrelandet ved — å stå som mellomledd mellom de nåværende makthavere og befolkningen i Norge» og for «å opprettholde ro og orden — for hele nasjonen». Anordningen 26/7 og følgende om den falske krigstilstand ble satt i sirkulasjon, ikke de tydelige kongsord om okkupasjonstilstand. De herjinger som ble følgen brøt den «ro og orden» som altså hersket før, og Kongen ga den tilstand som inntrådte sin korrekte betegnelse som borgerkrig: «Det som kanskje smerter meg mest av alt, er den uvæpnede borgerkrig som nå pågår hjemme i Norge.» Det ble sagt 24/12 1940. Jfr. Sommerfeldts, med Kongens merkjennelse, i 1947 utgitte: «Kong Haakon VII Taler», henholdsvis s. 38 og side 40.

Hva er sannheten, Kongens standpunkt eller eksilregjeringens? De som ikke tør se sannheten — så sørgelig den enn er — i øynene, gjør skandalen verre. Og var ikke de bevisste fortier hos eksilregjeringen grunn til forsiktighet med de nye, i Norge ukjente, dødsstraffer? Våpenstillstanden var vedtatt for verdenskrigens varighet.

Der er utarbeidet på engelsk et forsvarsskrift overfor den krasse kritikk, hvor endog norsk borgerkrigsmentalitet er gitt uttrykk for i forskjellige ordelag fra svensk, amerikansk, tysk og britisk hold med fremhevelse av at NS ikke var nazister, men var klar over okkupasjonstilstand. Det nye forsvar overfor utlandets kritikk hevder retten til eksil lovgivning, basert på den falske og nytteløse «Elverumsfullmakt», offisielt kassert av stortingspresidenter og korrigert av stortingsreferat for 1945. Professor Skeie påpekte allerede i 1945, at «Elverumsfullmakten» var grunnlovstridig, ikke votert over og at der aldri hadde hersket slik lovløshet, skjønt han ikke kjente den hemmeligholdte allierte okkupasjon. Professor Castberg

skrev i «Norge under okkupasjonen» (1945), s. 49: «Innbyggerne må adlyde okkupasjonsmaktens bestemmelser, innen Haagreglementets ramme. Men landets lovlige regjering er på sin side avskåret fra å gi bindende direktiver for innbyggerne i landet for så vidt angår deres forhold i det besatte område.»

Betydelige norske forfatteres lære stemmer således med britisk «International Law», f. eks. «Bostedets lov» og «landets kriminallover må vedbli å gjelde, medmindre de er ophevet av den okkuperende makt». Og Castberg hevder også at «Elverumsfullmakten» ikke har eksistert.

Det er følgelig en oppgave for norsk rettsvesen å erkjenne sannheten, så ikke miseren skal bli større. Norge er nemlig med i F.N. og Europarådet og generalsekretær Smithers vil forlange rapport fra alle medlemsland over hvordan de oppfyller sine plikter (Aftenposten 31/8 1964). «Internasjonal Juristkommisjon» foreslår ombudsmenn i F.N. for menneskerettighetene (Dagbladet 21/10 1965). Men idag nektes gjenopptagelse etter straffeprosessloven § 414, der krever det når falske dokumenter har vært benyttet, slik som falsk «Elverumsfullmakt», falsk krigstilstand ved anordn. 26/7 1940 og falsk oversettelse av våpenstillstandsavtalen, som i det hele tatt ikke engang var kjent ved dødsdommen på den unge Haaland, som først ble NS i desember, etter 10/6 1940. § 414 krever også gjenopptagelse «når nye kjensgjerninger opplyses». Eks. både tysk og alliert okkupasjon av Norge, den siste vedtatt 16/5 1944, effektuert 8/5 1945 ved «en alliert ekspedisjonsstyrke» og ved pkt. 5 pålagt å respektere norsk lov. Alliert okkupasjon varte ca. ett år og forløp liberalt, slik som den tyske i Danmark de første årene og i Norge de første månedene, som Kong Haakon 26/8 1940 hyldet Administrasjonsrådet for å ha medvirket til. Jfr. Rt. 1946, s. 703, som erkjenner tysk humanitet ved å unnlate «å stille for retten en lang rekke fanger som de kunne ha dømt til døden for sabotasje og deltagelse i illegale organisasjoner».

Et rettsoppgjør ved eksile særdomstoler og etter politiske partilinjier istedetfor etter Haagerkonvensjonens klare skille mellom krig og okkupasjon vil aldri bli respektert. Jfr. Dreyfussaken og Syd-Afrika-situasjonen.

Sverre Helliksen.

—o—

Misvisende -

(Forts. fra side 1)

formet av C. J. Hambro (s.d.), som ble gitt i stortingsmøte på Elverum 9. april 1940, og som ga regjeringen adgang til å treffe de tiltak som var nødvendige inntil Stortinget igjen kunne tre sammen. E. hadde stor politisk betydning for den lovlige norske regjeringens myndighetsutøvelse under krigen, derimot er det omstridt hvilken selvstendig rettslig betydning den hadde.»

Selv med den reservasjon som er gjort i slutten av artikkelen er den misvisende.

Ifølge det fullstendige referat fra Stortingets møte på Elverum 9. april 1940 (dokument nr. 2 1945) uttalte stortingspresident Ham-bro:

«Presidenten har altså foreslått at Stortinget bemyndiger Regjeringen til, inntil det tidspunkt kommer da Regjeringen og Stortingets presidentskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste ordinære møte, å varetta rikets interesser og treffe de avgjørelser og beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne som må ansees for påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og fremtid.»

Derefter fulgte en replikkveksling:

«Førre: Jeg vil spørre hvilken hjemmel man har i grunnloven for en sådan beslutning. Jeg går ut fra at den er der, men jeg vil spørre hvilken paragraf det er.

Stray: Det gir seg av seg selv, for vi har en bestemmelse om at Regjeringen kan gi provisoriske anordninger i det tilfelle Stortinget ikke er samlet. Det er den samme fullmakt vi gir nå.

Førre: Hvis Regjeringen har den fullmakt, behøver den ikke å få en ny.

Getz: Fullmakten ligger i situasjonen, vi kan ikke begynne å granske etter paragrafer.

President Hambro: Det er en helt riktig bemerkning, og Stortinget bekrefter alene ved sin beslutning den generelle adgang til å gi provisoriske anordninger, som Regjeringen har i den tid Stortinget ikke er samlet.»

Av dette referat går det klart frem at «fullmakten» ikke fikk noe ekstraordinært omfang utover rammen av hva grunnlovens § 17 bestemmer om adgangen for regjeringen til å gi provisoriske anordninger — dvs. fullmakt til å gi og oppheve anordninger vedrørende handel, toll, næringsveier og politi. Det ble ikke formulert noe skriftlig forslag og ikke votert over forslaget.

(Forts. side 14.)

Små kulturportretter -

(Forts. fra side 5.)

Alexander Moissi som gjestet i Tolstoys «Er ist an allen Schuld», også det en kjempesuksess.

Moissi var den typiske virtuos som iskaldt beregnet sine virkemidler. En av skuespillerne fortalte engang signaturen at han nesten fikk sjokk da Moissi like etter et av sine store utbrudd, et utbrudd som fikk publikum til å sitte som fjettet, midt på scenen spurte ham med lav stemme: «Du, wir trinken ein Glas Bier nachher, nicht wahr? Culmbacher Hof, vielleicht.»

Mayolteatrets første sesong ble litt av en triumf for Rulle. Aften etter aften fulle hus.

Og teatersjef Rasmussen var ikke knepen på gasjene. Aldri inntil da er norske skuespillere blitt bedre påskjønnnet. Selv en skuespiller med en enslig replikk kunne hver måned heve en gasje som var klekkelig selv etter at impressarioavgiften på 10 prosent — til impressario Rasmussen — var fratrasket.

Teatrets eier, Nobel Rode, klaget stadig over at endog med fulle hus så ble det underskudd.

Rulles neste entrepriser var kabareten «Den røde lykte» i Chat Noirs gamle lokale, også den med Nobel Rode som den økonomiske rygg-rad.

Men her ble publikumstilslutningen langtfra den man hadde regnet med. Tross et lødig og avvekslende program og tross etablissementets optimistiske navn ble det langt mellom de fulle hus. 20-årenes knugende depresjon, som holdt på å ta knekken på så mange av oss, la sin døde hånd over de aller fleste foretagender. «Den røde lykte» ble aldri rød.

Også nå betenkte direktør Rasmussen sine kunstnere og artister med rundelige gasjer. Skuespiller Ragnvald Wingar skulle hver aften ved forestillingens begynnelse tre frem foran teppet og ønske publikum velkommen. For denne velkomsthilsen, som ikke oversteg et dusin ord, oppebar han en gasje som — naturligvis fratrasket 10 prosent impressario-gebyr til impressario Rasmussen — etter hans eget si-gende satte ham i stand til å leve sorgløst et helt år etter engasjementets avslutning.

Som man forstår var imidlertid grunnlaget for denne grand seigneur-innstilling meget sviktende, og det varte da ikke lenge før alvorlige vanskeligheter meldte seg.

Rodes kasse var ikke uutmømmelig.

Rulle var det elskverdige menneske under solen, men nå var han til en avveksling ofte morsk og irritabel.

På den tid opptrådte det en prinsesse Maria Christina i byen. Hun ga under utfoldelse av megen reklame danseforestillinger på Casino Teater. Man skulle ikke være meget av en Sherlock Holmes for å oppdage at her var det ikke nødvendig å kikke etter i Gothakalenderen — prinsessetiteln var et uhyre dumt impressariotrick, og Rulle var ikke nådig i sin kritikk av denslags metoder. Det var synd på den arme prinsesse, som viste seg å være datter av en beskjeden vertshuseier i Hamburg, for hun var slett ikke uten talent. Flere av hennes «dansebilder» hadde en egen sprød og inntagende ynde.

Da publikum uteble til henens forestillinger, kom hun i en alvorlig knipe, og i sin nød henvendte hun seg til sjefen for «Den røde lykte» i håp om et engasjement der. Rulle opptok dette meget unådig. «Vi skal ikke ha noen prinsesser her», ropte han sint. Hvorpå den arme supplikant rett og slett ble kastet ut.

Men Nemesis er alltid på vakt. Kort etter kom turen til Rulle selv.

For kunstlivet i hovedstaden var denne siste utkastelse ikke noe særlig tap, tvertimot vil vi betegne den som en vinning, for nå ofret han seg helt for sitt egentlige fag, impressarioarbeidet, og utfoldet her all sin eminente dyktighet. De følgende år betegnet utvilsomt toppen på hans virksomhet. Den ene internasjonale stjerne etter den annen hentet han hitopp til ravnekroken. Aldri har det stått slik blest om Rulles navn. Pavlova, Gigli og hele rekken av store navn opptrådte under etiketten «Direksjon: Rudolf Rasmussen».

Rulle har alltid vært hva man kaller «en herre på byen». Når han spaserte på Karl Johan kappedes våre honoratiorene om å hilse på ham. Han kjente alle av betydning, ikke alene innen kunsten og pressen, men også spissene innen politikk, vitenskap og næringslivet. Og hvis en, som ikke tellet særlig innen sitt respektive fag, fikk et nådig nikk og smil av Rulle følte han seg tydelig beæret.

Han var den fullendte selskapsmann med en vittig og åndfull konversasjon, og han hadde et utrolig forråd av anekdoter og historier.

Men selv om Rulle var aldri så søkt og fetert så forhindret dette ikke at han og hans nærmeste venner var gjenstand for adskillig sladder i det småborgerlige Christiania. Selv la han ikke synderlig skjul på sitt «manly attachement» som den amerikanske dikter Walt Whitman kalte denne sin egenart.

Da Rulle høsten 1940 meldte seg inn i NS, truet hans omgangskrets ham med fullkommen ostrachisme hvis han ikke øyeblikkelig meldte seg ut igjen. Han nektet. Vant som han var til liv og rørelse omkring seg fulgte nå lange og tunge år. Ofte var det som ensomheten knuget ham ned. Hans trang til selskap kunne bli overveldende.

En aften vi skulle til en tilstelning nede i Presseklubben traff vi Rulle utenfor.

— Bli med opp, foreslo vi.

— Nei, det kan jeg ikke, svarte han, jeg får ikke lov.

— Hva skal det bety?

— Jeg er nektet adgang.

Temmelig ergerlig tok vi et øyeblikk etter fatt i Presseklubbens leder.

— Hvorfor får ikke Rulle være med?

— Vi vil ikke ha seksuelle avvikere her.

Han brukte forresten et annet ord.

— Sludder og vrøvl, sa vi. Rulle er 80 år. Han er en kulturpersonlighet som det ikke går an å behandle på den måten.

Fritt Folks varmhjertede sjefredaktør, dette blads for-tjente redaktør, trådte til og understøttet vårt syn.

Det var forgjeves.

Vi løftet på blendingsgardinet, og dernede på gaten sto Rulle og kastet et siste blikk opp mot vinduet som for ham symboliserte selskap og avspenning. Så snudde han seg og gikk langsomt og duknakket sin vei, sviktet av sine gamle venner og nå også av sine nye.

Men ved andre leiligheter lot han seg ikke avvise.

Dr. Arbo holdt en aften et lite selskap for noen utvalgte venner. Man var ferdig med cocktailen, og vertinnen skulle nettopp be til bords da det ringte på entréklokken.

Det var Rulle, en feststemt Rulle i smoking.

— Jeg hørte dere skulle ha selskap, sa han, og så stakk jeg oppom.

I all hast ble det satt en ekstra kuvert for den uinnbudne gjest.

Rulle var i strålende humør, han var selskapets midtpunkt og tryllebandt alle med sitt vidd og sine sprudlende historier.

Hvorfor ble han nå egent-

lig medlem av NS? Egeninteresse var utelukket. Det var ganske opplagt at han hadde alt å tape og intet å vinne på det. Hva var hans motiver?

Man kan straks slå fast at hans tilslutning såmen ikke skyldtes noen overdreven kjærlighet til tyskerne. Han såvel som de øvrige «landssvikere» — fy pokker, for en svindel med ord! — så på dem med ytterste mistro. Og skulle det usannsynlige ha skjedd at han virkelig «holdt med» dem så ville de etter ganske kort tid ha kureret ham for det. Vi glemmer aldri ukerevybildene som viste de tyske troppers innmarsj i Ukraine, mottatt av befolkningen med jubel og blomster i overstrømmende begeistring for å være kvitt bolsjevismens ulidelige åk. I løpet av noen få måneder klarte tyskerne ved sin klossethet, arroganse og brutalitet å vende denne begeistring om til dødelig hat. Hvor måtte ikke den som virkelig sympatiserte med dem fortvile over denne mangel på den mest elementære fornuft.

Det er all grunn til å tro at Rulle i likhet med andre ansvarsbevisste og fedrelandskjærlige nordmenn sluttet seg til NS i bevisstheten om at det var den eneste mulighet for effektivt — eller iallfall noenlunde effektivt — å bekjempe de tyske inngrep og mildne virkningene av dem. Han kunne ikke rolig se på at alt det som han gjennom et langt liv hadde holdt høyt ble gjenstand for fremmedes innblanding.

Vi vet også at den sterke nasjonale følelse som besjelen NS-kunstnerne var en bidragende faktor til hans tilslutning. En bevegelse som tellet navn som Knut Hamsun, Cally Monrad, Søren Onsager, Finn Halvorsen, Sigurd Eldegard, Karl Holter og en lang rekke andre kunne ikke ha noe lavt og svikaktig over seg. Det at hatpropagandaen fra London måtte ty til forvrengninger og åpenbare løgner i sine forsøk på å mistenkeliggjøre nasjonale kunstnere styrket ham ytterligere i denne oppfatning.

Etter den såkalte frigjøring sto han mer alene enn noensinne.

En dag skulle han ta trikken ned til byen. En patriotisk passasjer forlangte bestemt at Rulle skulle kastes ut — han ville ikke sitte ved siden av en «landssviker». Den lille mann, som noen få år tidligere ville ha kroet seg i dagevis etterpå hvis han hadde fått et nikk fra den feterte impressario var nå den store mann. Man fulgte villig hans nasjonale

skrik. Under passasjerenes bifallsbrøl ble Rulle ublidt lempet av trikken.

Forunderlige verden.

Kort tid etter døde han, ensom, fattig, og allerede glemt.

Relator.

Kontorene

I KIERSCHOWSGATE

holdes stengt for besøkende i tiden fra og med 4. juli til og med 8. august. Post mottas som vanlig, men en kan ikke regne med noe omgående svar hvis svar kreves.

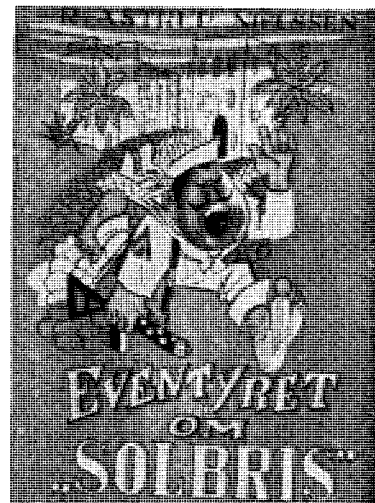
Noter ovenstående, så De ikke gjør forgjeves henvendelser til kontorene i denne sommer-tiden.

FOLK OG LAND
FORBUNDET

KRISTNE VENNER

Har du lyst til å treffe gamle venner i et åpent miljø? — *Kristne Venner* møtes den første fredag hver måned i Collettsgate 43. Etter en tale er det bevertning og anledning til selskapielg samvær.

Møtetid kl. 19.30.

Et lite opplag av «Solbrisboken»,

som det lenge har vært umulig å få tak i, har det lyktes oss å komme over til meget rimelig pris. R. Astrup Nielsens «Eventyret om 'Solbris'», 288 sider, rikt illustrert, kan vi levere innbundet for kr. 10,— + kr. 1,30 i frakt, forskuddsbetalt, eller eventuelt med tillegg av gebyr ved oppkrav.

Bestill snarest da opplaget er lite.

FOLK OG LANDS
BOKTJENESTE

Boks 3214 - Postgiro 1 64 50.

På Eidsvoll Landsgymnas -

(Forts. fra side 4)

re mitraljøsar. Tyskarane, som hadde fått vegsambandet i full orden over Vormabrua ved Vormsund, kunde til slutt nytta kanoneld og mot det norske forsvaret.

Kor stort mannefallet i de heile var på tysk side, veit eg ikkje. Nokre vart nok båta over Vorma til Stensby, men dei fleste som var hardt såra og lite tolde omlasting, kom beinveges til lasarettet på landsgymnaset, går eg ut frå. I alt var det der til slutt 9 døde, ei 20—30 meir eller mindre hardt såra i eit par klasserom i skulebyggnaden, og dessutan nokre få med mindre skadar på halmbose- ne i gymnastikksalen.

Då tyskarane tok over lasarettet, var det, som alle- reide nemnt avtala, at dei skulde taka seg av nordmenn på like fot med tyske. Det hende berre ein gong. Ein lastebil var komen inn frå fronten med ein død nordmann, og doktor Liebig sende bod på meg. Det viste seg å vera ein norsk sjåfør, den same som er nemnd i «Kampene på Romerike og Hedemarken». Han hadde køyrt for tyskarane, om friviljug eller ufriviljug, veit ein ikkje sikkert, var komen for tett opp under eldlinja og vart råka av eit drepande skot. Han vart lagd i eit rom for seg, stelt om, og likkiste vart skaffa. Lensmannen i Eidsvoll vart vitra, og han syrgde for å få kista sendt til heimstaden hans på Lørenskog.

Slutt på kampen ved Strandlykkja.

På gymnaset hadde vi ikkje høve til å fylgja gangen i kampane på Morskogen og Strandlykkja. Det hende nok ein gong eller to, at ein utsliten norsk sjåfør var innom kjøkenet ei kveldstund og fekk ein kopp kaffi, men det var folk som var rekvirerte til å køyra mellom Oslo og Eidsvoll, og dei hadde ikkje meir å fortelja frå sjølve kampområdet enn det vi sjølve visste.

Men så hende det noko. Det var **onsdag 17. april** litt ut på formiddagen. Ein stor lastebil kom køyrande inn på tunet og stana borte ved fjøset. Sjåføren steig ut og tok vegen bort mot lasarettet. Men på lasteplanet sat det fullt av folk, ei 10—20 i alt, gamle kvinner og menn mesta alle i hop. Så vidt eg forstod var dei heimhøyrande på Morskogen. Men dei var heilt ute av seg, visste ingenting å fortelja om kvar dei skulde av, trudde helst det bar i fengsel med dei. Om litt kom sjåføren, ein tysk soldat, attende frå konferansen med doktor Liebig.

Eg spurde kvar han etla seg av med bilen, og fekk til svar, at det var til Oslo. «Aber die Menschen da oben, dürfen die nicht hier absteigen?» (Men dei folka der oppe, kan ikkje dei få stiga av her?) spurde eg. «Ja, gjerne», kom svaret spontant og uventa. Det tedde som han helst var glad til å bli kvitt dei. Og dei som vart endå mykje gladare, var dei oppe i bilen. Ei for ei og ein for ein vart dei hjelpete ned. Og sjåføren køyrde vidare mot Oslo åleine. Men morskogingane vart tekne gjestfritt hand om av husmora i internatet, og sidan innlosjerte i pensjonat i Eidsvoll. Der vart dei buande til striden ved Strandlykkja var slutt, den norske hæren hadde dregi seg attende til nord om Hamar, og dei kunde kome heimatt til Morskogen. Det var det no ikkje mange dagane til.

Korleis det i røynda hadde seg med denne hendinga, vart ikkje heilt klårt for meg, før eg for ikkje lenge sidan, i «Krigen i Norge» ved Den Krigshistoriske Avdeling, kom til å lesa om kampane her på grensa mellom Romerike og Hedemark i april 1940. Samanhengen er då slik: Distriktskommandoen for den norske hærstyrken på austsida Mjøsa hadde tysdag 16. april sendt ein tropp skilauparar frå Espa gjennom skogen i Stange Allmenning fram til Spetalen og Lysjøen, med det føremål å koma i ryggen på tyskarane ved Morskogen stasjon og skjera av sambandslinene deira bakover på den einaste vegen som fanst. Det var i aller verste snøløysinga med djup og roten snø. Heller ikkje var det fyrsterangs skilauparar alle som drog i veg, og med skibunaden var det mykje godt på ein slump. Men det var likevel det beste av det som stod til rådvelde, og om kvelden kom dei fram til øvste garden under Lysjøen. Grytidleg onsdag morgon bar det så ned mot Mjøsa. Dei tok stillig og opna eld mot ein konvoi som stod etter landevegen ved Morskogen stasjon. Åtaket kom heilt brått og uventa, og hadde til å byrja med litt framgang. Men tyskarane samla seg fort og gjekk på, øvde og veltrena soldatar som dei var. Den norske troppen var for liten og veik og kunde heller ikkje nytta ut lendet i det elendige føret; skiene var den einaste føremonen dei hadde. Det vart då fort til at dei drog seg attende til skogen same vegen som dei var komne.

I dette ståket, ved dette overfallet eller snarare like etterpå, med tanke på nye bråttak av same slaget, har

så tyskarane funni det naudsynt å få tømte alle husa for folk langs etter landevegen ved stasjonen — det var ikkje mange — og få alle norske bort frå området. Alle som ikkje var vel gangføre, og det var vel helst slike som ikkje hadde komi seg unna tidlegare, vart samla på ein stor lastebil som stod der ferdig til Oslostur. Sjåføren har berre fått order om å køyra i veg og setja dei tvangsevakuerte passasjerane av der det kunde høva best. Men når ingen av desse skjøna tysk, og lite visste kva som hadde hendt om morgonen, trudde dei like godt at det bar i fengsel med dei, som noko anna. Og så vart dei altså «kasta av» på Eidsvoll landsgymnas, og kom i gode hender. Slik forklårar eg meg samanhengen i dag.

Gravplass på gymnaset.

Så var det seinare på for- middagen denne onsdagen, at doktor Liebig søkte meg til ein konferanse. Det gjaldt å få gravlagt dei døde frå lasarettet, i alt 9. Det måtte skaffast likkister til dei, og dessutan finnast ein høveleg plass til ei mellombels gravsetjing. Tyskarane hadde no broti igjennom ved Strandlykkja, og det leid mot slutten med lasarettet. Eg sette meg straks i samband med likkistemakaren vår i Eidsvoll. Han kom både med materialer og hjelpesmenn, og det gjekk fort å få snikra i hop dei 9 kistene. Gravplass vart funnen bortanfor idrottsplassen; det var vanskeleg å finna sandjord annan stad. Ein liten flokk norske soldatar, som sat krigsfangar på Vilberg folkeskule like i nærleiken, vart dagen etter sette til å grava. Gravene vart gjorde i stand med namnekrossar, og slik stod dei til ut på sumaren, då kistene vart flytte til kyrkjegard på Hamar, så vidt eg veit.

Det er mange småting som kjem fram i minnet både frå alvorlege og mindre alvorlege hendingar, når tida har fått lagt sitt slør over dei. Då gravarbeidet vel var unnagjort, og soldatane var samla til bortmarsj ved gymnastikktrappa, kom den gode internathusmora vår med eit stille ynskje om å få spannera mjølk på dei — mjølk var ikkje kvardagsdrikke for krigsfangane, allvisst ikkje i rikeleg mengd. Dei drakk som kalvar. Før dei drog nemnde og doktor Liebig, at han gjerne skulle hatt eit par av karane til hjelp og opprydding i lasarettet, om det var einkvan som var viljug. Det meldte seg straks to, som so flytte over dit.

Og så vart det slutt.

Eit par dagar etter var det heile slutt på Eidsvoll lands-

gymnas. Dei norske forsvarsstillingene ved Strandlykkja og Tangen var oppgjevne, med di det såg ut som tyskarane var i ferd med å koma i ryggen på dei over isen frå vestsida av Mjøsa. Lasarettet vart avvikla, og dei såra og sjuke soldatane vart flytte bort, sume til Stensby og sume til Akers sjukehus. Doktor Liebig ordna vel opp etter seg og tok høgtideleg farvel. I samtalen då kom eg til å nemna dei to krigsfangane som han hadde hatt til hjelp i lasarettet, og det brast ut or han: «Die Norweger, ach Gott! die hab' ich vergessen. Lasz sie laufen!» (Nordmennene, å! dei har eg gløymt. Lat dei gå sin veg!) Så vart sjølvsaagt gjort. Dei fekk uniformane sine ombytte med sivile klede og smatt vonom før gjennom dei tyske linene fram til heimstaden på Lillehammerkanten. Felagane deira på Vilbergskulen vart flytte inn til Akershus, og sat der til ut i juni.

Med dette er saga om krigshendingane og lasarettet på Eidsvoll landsgymnas i april dagane 1940 slutt, slik dei står for meg i minnet no 25 år etterpå. 14 dagar etter dette var heile krigen i Sør-Noreg avblåsen. Det britiske hjelpekorpsset, som det hadde vori sett så store voner til, var det lite gagn i. Med norsk hjelp hadde dei fått høve til å koma seg unna frå Romsdalen; men den norske styrken laut kapitulera på Åndalsnes den 3. mai. Nordanfjells frå Møsjøen av heldt krigen fram godt og vel ein månad enno, til den endelege kapitulasjonen i Trondheim 10. juni, og Kongen med heile riksstyret drog i utlegd til England. Heile Noreg var dermed okkupert av tyskarane, og vart så verande i 5 år.

For Oslo og Osloområdet var det alt 15. april med tysk samtykke skipa eit sivilt norsk forvaltningsorgan, det såkalla Administrasjonsråd, som frå 24. april av vart sett under tilsyn av ein tysk riksforsstandar (Richskommissar Terboven), og etter kvart fekk myndet sitt utvida til å gjelda heile det hærsette området. I fyrstninga av mai kunde gymnaset på Eidsvoll koma i gang att. Elevane vart bodsende og møtte til ny skulegang. Men ikkje avgangsklassene. Examen artium var det uråd å halda denne våren på grunn av all uroa. Dei av elevane som ynskte det, kunde få ta prøva om hausten; men dei andre fekk på Eidsvoll som elles i landet sin eksamen etter standpunkt-karakterar, som Undervisningsrådet for den høgare skulen hadde vori føretenkt nok til å rekvirera innsendt tidleg på vinteren. Det var

elles ikkje einaste gongen dette hende i okkupasjonsåra. Det same skjedde både i 1942 og 1945, delvis og i 1944.

—o—

En storby -

(Forts. fra side 5.)

Glyptoteket ved Dantes Plads. Men det kan falde vanskelig at fortælle, hvad man så derinde. Det var en symbolsk Kunst, der ikke lader sig beskrive. Kunstgenstandene var som Drømmebilleder, men med den Forskel, at det vi oplever under Drømmen og Søvnens er uden Koloratur. I et af Malerierne var den øverste Del en Flagdekoration, men ingen af Flagene bar noget Nationalitetsmærke. Midtstykket udgjorde en Mængde Både, af hvilken Grund man går ud fra at Underlaget skal forestille Vand. Disse Sejlere var bemandede med Søfolk uden bestemte Omrids. Der var intet Perspektiv i Maleriet, men det skulde måske heller ikke udtrykke nogen bestemt Ide. Man kunde spørge: «Hvad er det som Kunstneren vil have frem med sit Maleri. Han må jo have haft en eller anden Hensigt med det, men hvilken.» Den kunstforstandige Kender siger formodentlig: «Sådan noget kan kun forstås af de særligt begavede Mennesker.» Og, det kan der være nogen Mening i at sige. Den franske Malerkunst i Nutiden (såvel som den tilsvarende danske) kan være ligeså meningsløs som vore Drømme, der optages for fuldt Alvor i de Øjeblikke, hvor de fylder Bevidstheden. Der fortælles, som bekendt, at de Drømme, der synes os at strække sig over Timer, i Virkeligheden kun har en Varighed af få Sekunder. Men under Søvnens regnes der ligesålidt som i Evigheden, med Timer og År.

I et av Glyptotekets små Sale hænger et Maleri af S. P. Krøyer, forestillende et «Selskab på Glyptoteket», fra Året 1888. Et sådant Maleri kan enhver forstå, endda uden Kommentarer. Det store selskab af den Tids Videnskabsmænd og Kunstnere er et ædrueligt Symposium, men samtidigt er der givet en virkelig Karakteristik af hver enkelt Person. Frisørfaget har ikke været meget udviklet i Slutningen af forrige Århundrede, hvilket ses på Herrernes strittende Hårvækst. Kjolesættene hænger omkring dem som Sække, og der er ingen Læg på Benklæderne. Deres Holdning er skødesløs; runde Rygge og skrævende Benstillinger. Men der er vel ingen Tvivl om at den indre Kultur var større end det ydre Antræk. Nu om Dage er vi jo alle

SOVJETSOLDAT -

(Forts. fra side 4.)

Max kom en sjelden gang med noen ekstra brødleiver til enkelte av oss. Men dette var ingen virkelig hjelp, vi trengte sårt til mer mat for å klare vårt arbeide. Ofte forekom slagsmål, når Max kom for å dele ut den fattige rasjon til fangene. Vi syntes en liten ekstra brødskive var som noe av en bombe der ble kastet ned til oss. Og enhver av oss syntes han hadde krav på at lykken skulle tilfalle nettopp ham, likesom i et lotteri. Og verre ble det da Max begynte å kaste brødstykkene direkte mot krigsfangene, som ga seg til å slåss om brødstykkene, mens Max lo av det og hadde sin store fornøyelse av å se på.

En dag Max fikk se at jeg sto langt borte på gårdsplassen under brødutdelingen og holdt meg borte fra disse tigrerne som sloss om matbitene, kastet han til meg et stort stykke brød. Skjønt

uden Undtagelse raffinerede, camouflerede Kulturmennesker. Allesammen har vi færdigsyede Meninger, som er tilegnede uden den mindste individuelle Anstrengelse eller Selvtænkning — kun opnået ved at åbne for den **mest kulturødelæggende** Faktor i Nutiden: Radio og Fjernsyn. Og, når alle disse ydre Attributer, med deres Tilbehør, engang glider fra os, hvad så med vore tillærte abstrakte Forestillinger og vor så højt lovpriste Intelligens, med vort Sprog og vort Fædreland. Så bliver vi alle på en moderne Façon internationale Verdensborgere.

Det er muligt at de folkerige Lande i Europa ser på Danskerne som et Folk, der trods deres Oplysning og Dygtighed til at producere Smør og Flæsk, dog alligevel tilhører og kan stilles i Klasse med så primitive Mennesker som Polynesere, Eskimoer og Nomader. Dovne Folk, der ved at standse deres dristige Sørøjser på Havet degenererede i enhver Henseende. Det kan siges, at den danske Konservatisme har svigtet sin egentlige Op-gave: at repræsentere og beskytte Kvaliteten i vor Kultur. Altting tyder på et kulturelt Sammenbrud indenfor Traditionerne i Musik, Dans, Maleri og Skulptur, som nu er ved at blive opgivet af den største Del af den yngre Generation. Vor Folkekultur står i Forfaldets Tegn. Den trues på visse Områder lige så meget af den fra Amerika udsprede «Kulturdumping», som af Sovjetruslands Kulturidealer.

Niels Nielsen.

han mente det vel, burde han ikke ha gjort det, for det fikk uhyggelige følger. Da brødstykket falt ned bare fem meter fra meg, løp jeg bort for å sikre meg det, men øyeblikkelig ble jeg overfalt av disse tigere. Jeg klarte nok å få tak i brødstykket, men greidde derimot ikke å komme ut av denne flokken og ble presset mer og mer mot jorden. Det var redselsfullt å kjenne de mange hender som befalte min kropp overalt for å få fatt i det fatale brødstykke som jeg holdt fast i mine hender. Noen grep meg i ansiktet, dro meg i nesen, en annen tok meg i munnen, mens en tredje trakk meg i ørene. Noen stakk hånden under maven, en annen strøk meg over ryggen. En eller annen trakk meg i håret. Jeg holdt det ikke ut lenger, da de med sine skarpe negler klorte meg i ansiktet og jeg fryktet plutselig for at jeg skulle miste synet. I all hast rev jeg et lite stykke av brødet og fikk kastet det opp i luften mot de søkende hender. Det så ut til å redde meg fra å bli lemlestet fullstendig på denne måten. Jeg fikk inntrykk av at deres hender slapp meg, og at de istedet grep etter hverandre for å komme i besittelse av det ettertraktete brødstykke. Et passende øyeblikk lykkedes det meg å smette ut av menneskehaugen og komme meg fri. Og så åpnet jeg min hånd som hadde holdt fast på et lite stykke brød, ikke større enn en fyrstikkeske. Det var alt jeg hadde reddet, og i all hast spiste jeg det opp for at ingen skulle ta det fra meg igjen. Så meget hadde jeg vel fortjent, mente jeg, fordi jeg ikke blandet meg i kampen for brødsmulene. Til gjengjeld hadde jeg fått en mengde forskjellige sår i ansiktet, som det tok flere dager å få bort.

Men også mange i den flokken som hadde rottet seg sammen, som om det gjaldt rugby-fotball, var ikke kommet fra det uten skrammer i ansiktet og blodet rant hos noen av dem fra både munn og nese.

Denne episode fikk leirsjefen til å reagere og forandre sin oppførsel til det beste for fangene. Og Max var mann for å mestre slike situasjoner. Han var nok oppmerksom på at hvis disse slagsmålene gjentok seg, ville der oppstå rykter blant hans nærmeste kamerater om hans slette leirforvaltning. Hans stilling som leirforvalter kunne bli satt på spill. Og han gjorde en brå slutt på uskikken til fangene å løpe rundt gårdsplassen for å rive

til seg brødstykker, som han kastet ut.

Han uteksperimenterte en mer hensiktsfull operasjon under sin fordeling av brødrasjonen, som gjorde slutt på slagsmålene. Til å begynne med tok han med seg flere kniver. Sammen med brødstykkene plasserte han knivene på et lite bord ute på gårdsplassen. Knivene overløt han til noen av fangene for at disse kunne skjære brødet opp i noenlunde like stykker, mens han selv påså det hele med skarpladt gevær hvor bajonetten var satt på. Alle vi trehundrede fanger måtte stå i rad og rekke på den ene halvdel av gårdsplassen. En efter en kunne vi så ta et stykke fra bordet og forsvinne til den annen halvdel av plassen. Og den som ikke ville være føyelig og rette seg etter disse formentlige humane regler kunne risikere å få bajonetten i maven.

Etter at noen dager var gått så Max til uten noe gevær, og vi fanger var like føyelige og veldisiplinerte som om han hadde vært bevæpnet. Enhver fikk sitt brødstykke, og var der noe å klage over, gikk klagen ut over de fanger som stod for oppdelingen av brødet. Eksperimentet var vellykket og både Max selv og vi fanger var tilfredse. Han gjorde hva han formådde senere for å forbedre rasjonen og å gjøre oppholdet i stallen triveligere.

Arbeidet i steingruben.

En hundre meter fra stallbygningen lå gruben hvor vi ble satt til å ta ut sten. Gruben strakte seg langs foten av en høyde, i en lengde av fire hundre og femti meter og i dybden gikk den vel 15 meter. På den andre siden av høyden lå en russisk og en krimtatarisk landsby. Men mellom høyden og vår stallbolig lå der også endel hus som hørte til den russiske landsbyen, og det var bare høyden som skilte dem fra deres landsbyfrender på den andre siden. Men vi krigsfanger fikk hverken adgang til deres hus enn si snakke med dem. Enhver kontakt mellom krigsfangene og sivilbefolkningen var strengt forbudt.

Alle vi fanger i et antall av tre hundre sto under ledelse av tredivetyske offiserer og soldater som produserte sten til veianlegg. Stenen var av forskjellig størrelse og tyskerne var opptatt hermed hver eneste dag. Oppe på høyden hadde tyskerne anbrakt store kompressorer, med lange tykke slanger som strakte seg ned

til stentak. Ledet av tyske fagfolk drev noen av fangene med å bore hull på forskjellige steder til fjellets indre og derefter fylte de i med dynamitt. Mens dette sto på, tok vi andre fanger en kvarters arbeidspause. Etter sprengningen fyltes dypet av stenmasser, og vi andre tok til påny med svære hammerer for å slå itu de store blokkene til mindre sten. Og dernest bar vi dem opp fra dypet og stillet dem opp på veien. Med et par timers mellomrom kom der lastebiler som fraktet bort all den sten vi klarte å fylle dem med. Med all denne sten ble alle slags veier, store og små, reparert og utbedret, for på den kertsjinske halvøya var så å si hver eneste vei ødelagt under de langvarige krigsoperasjoner. Der trengtes et omfattende veianlegg for at den raskt stigende trafikk skulle komme ordentlig i gang igjen.

Det var tydelig at dette stenbruddet hvor vi drev på hadde vært i gang lenge før vår ankomst. Der var arbeidet så meget at gruben hadde flere meters dybde fra jordoverflaten. Tyskerne som ledet arbeidet måtte, syntes det oss, være fagfolk som måtte ha vært her alt da den første boring ble foretatt. Allerede i 1941, da tyskerne for første gang erobret Krim, var gruben satt i gang. Sammen med de tyske fagfolk var der også en del sovjetfanger som var fortrolig med alle knepene og som følgelig sto seg godt med den tyske overkommando. De opptrådte svært selvsikkert og de var tydeligvis meget stolte av sine svulmende muskler. De tyske fagfolk lærte oss også å bruke våre krefter riktig.

Vi lærte å arbeide etter tyskernes velorganiserte og effektive arbeidsmetoder. Der var tegn på at arbeidet hadde stoppet opp etter at våre tropper hadde gjenerobret Kertsjinskhalvøya fra tyskerne. Da nu tyskerne for annen gang hadde satt seg fast i Kertsjinsk var arbeidet i gruben straks tatt opp igjen for full kraft med tanke på utbedring av de mange helt ødelagte veier. Da proviantforsyninger måtte bringes frem i beskyttede konvoier, ikke sjelden angrepet av russiske partisanstyrker, som opererte på mange forskjellige steder på Krimhalvøya, måtte tyskerne få veien i stand og derfor var denne stengruben, eller stentak, av umåtelig nytte for tyskerne.

Det var vel også derfor at de tyske ledere presset på og maset på oss fangearbeidere at vi skulle se å få fart på produksjonen og gjennomføre vår oppgave i tide. Men vi krigsfanger maktet ikke å

utføre arbeidet til tyskernes tilfredshet eller i noe raske tempo. Matrasjonen vi ble tildelt tilfredsstilte ikke våre fysiske behov for næring. Og følgen var at vi ikke engang kunne utføre vårt arbeide i normal tempo tross tyskerne skrek fra tid til annen «Tempo, tempo».

Vi kjente oss stadig sultne og det merket nok tyskerne også. Ennå husker jeg hvordan det mørknet for mine øyne når jeg bøyet meg ned for å løfte opp en sten. Stort bedre var det ikke når jeg skulle svinge den digre sleggen for å kløve en stor sten i mindre sten. Da merket jeg hver gang hvor kraftløs jeg i virkeligheten var. Ellers var det jo en bagatell å løfte en ti kilos hammer og slå på en sten, men etter en god del sleggeslag minket kreftene, og det tok på humøret. Det følte ydmygende.

Det ble selvsagt opprettet et konveiersystem for å gjøre arbeidet lettest mulig. Fangene sto i en lang rekke og langet stenen fra den ene mann til den neste for å få frem stenene fra gruben. Vi leverte stenene fra mann til mann. Psykisk virket det slik at så å si ingen kunne unnså seg, selv om han var aldri så trett, når dagen led på. Dernest stablet vi stene opp ved veikanten for så å lempe dem opp i lastebilene, når disse kom for å ekspedere stenen videre. Men dette konveiersystemet hjalp ikke stort på slutten. Vi trengte mere mat. I denne henseende var det svært liten hjelp å få fra tyskerne, som bare av og til leverte ekstra porsjoner av mat foruten sigaretter til en og annen som klarte å arbeide litt bedre enn de andre, som var svakere.

Det var under disse forhold fullt forklarlig at en og annen gjorde forsøk på flukt fra det hele, idet fristelsen til flukt ble sterkere hver dag som gikk.

—o—

**Vask, maling,
tapetsering,
mønstermaling**

RIMELIG

1. KLASSES FAGMANN

— Telefon 26 55 30 —

Arkitekt

HUSTAD

Bærumsvn. 5 — Ø. Ullern
Telefon 55 61 29 — Oslo

TANNLEGE MAAMOEN

Hansteensgt. 2

Tlf. 44 43 33

Misvisende opplysninger -

(Forts. fra side 10.)

At det gikk slik for seg som her nevnt, ble forøvrig også forklart av stortingsrepresentantene Førre og Getz overfor Granskningskommisjonen av 1943.

Verd å bringe i erindring er også at under stortingets møte på Elverum 9/4 1940 var man ikke innstillet på brudd med tyskerne og at regjeringen skulle ta opphold i England. Stortinget ga enstemmig regjeringen i oppdrag å søke å komme til en minnelig ordning med Tyskland med sikte på en ordning som i Danmark. Man valgte forhandlere som sammen med utenriksministeren skulle drøfte en ordning med den tyske minister, og valgte konsultative statsråder fra opposisjonspartiene. Subsidiært tenkte man seg at regjeringen muligens ville ta over til Sverige som nøytralt naboland.

Den norske kapitulasjon i 1940.

I kapitlet «Norge» (historie) (bd. 4) Gyldens Store Konversasjonsleksikon, annen utgave, berettes ganske enkelt at Kongen og regjeringen 7. juni 1940 reiste fra Tromsø til England for å fortsette kampen for landets selvstendighet derfra. Og kapitlet «Verdenskrigen» (bd. 5) omtaler kampene i Norge som «tomåneders felttog». — Intet sted sees nevnt noe som helst om kapitulasjonsavtalen.

De historiske kjensgjerninger som i denne forbindelse er av vesentlig betydning er følgende:

Umiddelbart foran det endelige sammenbrudd juni 1940 søkte den norske regjering gjennom den svenske regjering å oppnå våpenstillstand for verdenskrigens varighet med demarkasjonslinje langs Sørfolda i Hålogaland og med svenske tropper i Narvik. Det var imidlertid for sent å oppnå slike vilkår, og Norge fikk i stedet betingelsesløs kapitulasjon.

(Til orientering herom legges ved Forbundets publikasjon «Den norske kapitulasjon i 1940», hvortil henvises.)

Av kapitulasjonsavtalene 10. juni 1940 var Bjørnefjellkapitulasjonen lokal, den siste i rekken av de lokale overgivelser som etterhvert hadde funnet sted fra syd til nord i Norge.

Avtalen i Trondheim var en generell kapitulasjon hvormed krigen opphørte, og en fredstilstand de facto inntrådte — en overgangstid inntil fredsslutning kunne finne sted.

Landssviklovgivningen og landssvikoppgjøret.

I Gyldendal Store Konversasjonsleksikon bd. III omtales landssviklovgivningen og landssvikoppgjøret. Her synes man å ville fremheve at landssvikanordningen bl. a. tok sikte på å redusere de strenge minimumsstraffer i straffeloven for mindre graverende tilfelle av landssvik. Dette kan lede tanken hen på at man har villet vise skånsomhet overfor dem som landssvikanordningen ville ramme.

Hensikten med anordningen var imidlertid det stikk motsatte, nemlig å ramme flest mulig av dem som under okkupasjonen hadde et annet syn på hva som var gavnlig i det okkuperte Norge enn eksilregjeringen og anordningens fedre. Det var tusener norske menn og kvinner som var blitt værende i Norge, som mente de gjorde en landsgavnlig innsats, som ikke kjente begrepet «landssvik» eller drømte om å begå noe i den retning, og som ikke hadde anelse om eksilregjeringens lovgivervirksomhet.

Ganske visst var landssvikanordningen m.h.t. straff til dels mildere enn den alminnelige straffelovs kap. 8 og 9. Men anordningen fastsatte langt strengere bøtestraff uten noe maksimum. Og i.h.t. anordningen kunne gis tillitstap som gikk langt videre enn de rettigheter som straffeloven ga adgang til. Tillitstap etter landssvikeanordningen medførte:

Tap av stemmerett i offentlige anliggender, tap av retten til å gjøre tjeneste i rikets krigsmakt,

tap av offentlig tjeneste som den skyldige innehadde,

tap av adgang til å oppnå offentlig tjeneste,

tap av rett til å inneha stilling eller drive erverv som er betinget av offentlig autorisasjon eller godkjenning,

tap av rett til å drive annen selvstendig ervervsvirksomhet som måtte bli bestemt i dommen,

tap av ledende stilling eller lønt eller ulønt tillitsverv i selskaper, stiftelser eller sammenslutninger,

tap av rett til å oppnå slik stilling eller verv som overfor nevnt.

Tap av adgang til å eie eller erverve:

fast eiendom, slik rettighet i fast eiendom som det etter gjeldende lovgivning trenges konsesjon til å erverve, norsk registreringspliktig skib, aksjer eller andre andeler i norske ervervsdrivende selskaper eller sammenslutninger.

Efter den alm. straffelov kunne ikke ilegges både frihetsstraff og bot. Landssvikanordningen ga adgang til det. Og selv om straffen bare ble en bot, skulle i alminnelighet tillitstap eller begrenset rettighetstap idømmes.

Også i betingelsene for straffansvar, inndragning og erstatning (kollektivt erstatningsansvar for skade som NS angivelig hadde voldt) ble en tiltalt langt verre stillet efter landssvikanordningen enn efter straffeloven.

Om den provisoriske anordning om rettergangen i landssviksaker har professor Jon Skeie uttalt at m.h.t. adgangen til å få en dom prøvet av høyere rett har vi aldri i vår historie hatt en sådan rettløshet.

Det her nevnte tør vise at det ikke var mildhet og skånsomhet overfor de mindre graverende tilfelle av «landssvik» som dominerte sinnet hos dem som forberedte og utarbeidet landssvikanordningen.

Professor Jon Skeie som ønsket et rettferdig rettsoppgjør på sikkert rettsgrunnlag, og som sto utenfor etterkrigsoppgjøret, tok allerede sommeren 1945 kraftig til orde i sitt skrift «Landssvik» mot Londonregjeringens lovgivervirksomhet.

Han påviste bl. a. at:

Stortinget 9. april 1940 ikke ga regjeringen noen utvidet anordningsmyndighet (jfr. våre bemerkninger angående «Elverumsfullmakten»).

Stortinget hadde heller ikke adgang til i møtet 9. april 1940 å oppheve grunnlovens § 17 (grensen for prov. anordninger) og dermed det prinsipale i konstitusjonens maktfordeling. Det var ingen lov-mangel ang. straff- og erstatningsansvar som kunne rettferdiggjøre brudd på konstitusjonelle grunnsetninger. Konstitusjonell nødrett kunne derfor ikke anføres som grunnlag for de prov. anordninger.

Hvis en anordning om nye eller skjerpede ansvarsregler skulle gjelde eldre handlinger, ville den krenke grunnlovens § 97: ingen lov må gis tilbakevirkende kraft.

Anordninger som ble gitt i London under okkupasjonen kunne ikke bli

Måndsbladet FRITHUG

Frisinna helse-, tidtrøyt- og diskusjons-blad. Siste store opplysnings-emne: *Quisling og rettsoppgjøret*. Fylgjetong: *Den spanande livssoga til Jack London, ill. og utarbeidd etter beste kjelder*. Årspris kr. 20,—. Postgiro for bladp. 80 821. Utgjevar: Erling Seim, Kinn.

kunngjort på sådan måte her i landet at det ville være forsvarlig å anvende dem mot personer som faktisk ikke hadde kjennskap til dem. Landssvikanordningen av 15/12 1944 synes tvertimot å ha vært omhyggelig hemmeligholdt for folk hjemme i Norge.

Professor Skeie konkluderte med å si at ingen av de provisoriske anordninger som Londonregjeringen ga 3/10 1941, 22/1 1942 og 15/12 1944 — og som er omtalt i Gyldendals Store Konversasjonsleksikon, 2. utgave, hadde noen rettsgyldighet.

Efterkrigsoppgjørets utøvere tok dessverre ikke hensyn til professor Skeies kloke påvisninger, råd og advarsler, noe han forøvrig ikke sto alene om blant landets jurister.

Vi mener at et fyldestgjørende nåtidsleksikon av hensyn til den fremtidige bedømmelse av oppgjøret ikke bør fortie dets store og skjebnesvangre overgrep og skjevheter.

*

Såvidt FORBUNDETS henvendelse til Gyldendal. For egen regning vil vi tilføye at også omtalen av vår dagsavisforgjenger FRITT FOLK er ytterst tendensløs og misvisende i Gyldendals Store Konversasjonsleksikon. Blant annet anføres det i strid med sannheten at det var tyskerne som finansierte bladet. Da FOLK OG LANDS redaktør var sjefredaktør i FRITT FOLK fra 1/3 1944 og til og med 7. mai 1945 — noe som forøvrig omhyggelig anføres i leksikonet sammen med den geniale bemerkning at han ble dømt i etterkrigsoppgjøret (!) — er vi istand til kategorisk å benekte at bladet i denne tid på noen slags måte var subsidiert av de tyske okkupanter. Og det samme var vel tilfelle før den tid også. NASJONAL SAMLINGS hovedorgan og regjeringsorganet trengte naturligvis ingen økonomisk støtte. Avisen hadde et opplag på bortimot 100 000, var et meget benyttet annonseorgan og hadde følgende ingen vanskeligheter med å stå på egne ben.

—o—

Statsminister Johan Nygaardsvolds beretning om Den norske Regjeringens virksomhet fra 9. april 1940 til 25. juni 1945.

Til Stortinget.

Jeg har herved den ære å oversende beretning om Den norske Regjeringens virksomhet fra 9. april 1940 til 25. juni 1945.

I møte i Elverum 9. april 1940 fattet Stortinget enstemmig følgende beslutning:

«Stortinget bemyndiger Regjeringen til, inntil det tidspunkt kommer da Regjeringen og Stortingets Presidenskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste ordinære møte, å vareta rikets interesser og treffe de avgjørelser og de beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne som må ansees påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og framtid.»

Nygaardsvoldregjeringen påberoper seg «Elverumsfullmakten»!

Riste og „eksil-Norge“

(Forts. fra side 2)

land». Vi kan supplere dette med at 6 motortorpedobåter som var under bygging for Norge ble overtatt av England og innlemmet i den britiske marine (U.K. I, s. 56—57), i likhet med de småfartøyer Riste forteller kom over til England. Det som kom over var 2 jagere (hvorav 1 gammel), 1 ubåt, 2 motortorpedobåter. Ingen av disse kom til innsats i kamp. Stortingsmann Wright opplyste i juli 1945 i Stortinget at eksilregjeringen ikke hadde foretatt kjøp av krigsmateriell i okkupasjonstiden, bortsett fra noen få speiderfly. Han tilføyet: «Norge eier ikke et eneste av de krigsskib som idag seiler under norsk flagg.» Dette er sannheten bakom alt Ristes skryt om vår fortsatte krig.

Det er imidlertid på det rene at norsk marine- og flypersonell senere gjorde god innsats i den engelske krigføring som frivillige deltakere i engelske forband. I marineteneste omkom eller falt 650 mann, av flypersonell 288. Av norske frivillige i britiske landstridskrefter falt eller omkom i årene 1941—45 ialt 165 mann (iberegnet 55 mann i Linge kompaniet og 15 etterretningsagenter). Den frivillige deltakelse i vest må således sies å ha vært av beskjedent omfang og lignet ikke meget på «fortsatt krigføring» fra den norske stats side.

Men, så var det jo den handelsflåte da som de begrepsforvirrede har anført som norsk krigsbidrag. Om den er det å si at den allerede fra september 1939 var blitt disponert til engelsk tjeneste og ble bundet hertil ved spesifisert avtale av 11. november 1939. Den inngikk hverken i norsk eller engelsk krigsmakt. At fartøyene etterhvert ble utstyrt med skyts innebærer ingen endring i handelsflåtens karakter folkerettslig sett. Også nøytrale har rett til selvforvar. En annen side av saken er at handelsflåten ble en utmerket melkeku for eksilfolkene etter å være «nasjonalisert». Den og gullbeholdningen.

Den fullstendig manglende «krigføring» fra eksilregjeringens side, den ble ikke engang rådspurt når nordmenn i britiske avdelinger ble sendt ut på tokt mot hjemlandet, har det voldt Riste vanskelig å bortforklare. Det er vel derfor han slipper løs denne nesten komiske bemerkning: «At den norske regjering gikk så langt i å underordne sine styrker alliert operativ kontroll (!) gjenspeilet både den

tillit man følte overfor seniorpartneren (!) i alliansen og — — — —»

Et eget kapitel er viet «Kontakt med Norge», og her får en da mange avslørende opplysninger i tillegg til dette at det legges et tåkeslør over den kjensgjerning at hele den illegale virksomhet i Norge var arrangert av britene. Om den berømmelige «London-radio» som en her så på som et slags norsk tiltak, skriver Riste bl. a.: «Den første krigstidskringkasting på norsk fra London ble hørt 9. april 1940, og fra det tidspunkt av og fremover spilte BBC en økende rolle i å stive av moralen hos det norske folk.» (!)

Men ikke nok med det: «Andre forbindelsesledd ble etablert i direkte forbindelse med Secret Service med den primære hensikt å tjene allierte militære interesser ved å skaffe opplysninger om tyske marinebevegelser ved norskekysten.» — — — «Fra høsten av det år ble utvalgt norsk personell i England vervet for fremtidige spesialoperasjoner på norsk territorium i sammenheng med oppdukkende motstandsorganisasjoner i Norge.» — — — «Britene foretrakk fremdeles å arbeide i Norge gjennom et spesielt undergrunnsnettverk, av frykt for at en omfattende og sentralisert norsk motstandsorganisasjon utenom deres kontroll ville kunne bli utsatt for fiendtlig infiltrasjon.»

Hermed mener vel da Riste lettvtint å ha bortforklart det eiendommelige faktum at «det krigførende Norge» lot Storbritannia skatte og valte som det ville i det norske hjemland, lot det organisere den berømmelige «motstandsbevegelse», lot det oversvømme med norskfødte spioner, agenter og sabotører i britisk tjeneste og

under britisk ledelse. Mens han ikke engang antyder den høyst nærliggende forklaring: den at Storbritannia naturligvis var klar over at Norge hverken var alliert eller krigførende i folkerettslig forstand og derfor av hensyn til sin egen reputasjon ikke tillot eksilfolkene noen «krigføring» på egenhånd etter at eksilregjeringen selv høytidelig hadde avsluttet krigen med Tsykland (som forøvrig heller aldri har vært erklært fra norsk side — det var tyskerne som tilslutt fastslo at det hersket krigstilstand og som avbrøt de diplomatiske forbindelser Nygaardsvoldregjeringen fortsatt ville ha opprettholdt og også opprettholdt helt til 20. april 1940).

Et eksempel på slike britiske aksjoner mot Norge var for eksempel den både tragiske og komiske kamp mot fantasifostret «tyske atom-bomber» (tungtvannsakksjonene). Selv den unnser ikke den norske historiker i offisielt oppdrag seg for å nevne i den bok som skal «orientere» den engelsktalende verden tiltross for at selv hovedaktøren nå har måttet innrømme offentlig hvor meningsløst det hele var!

Det kunne naturligvis være så mangt å nevne fra Ristes beretning om «Norge i eksil», men det kan jo her bare bli tale om små glimt. La oss da bare sluttelig i tilknytning til hva foran er anført om Norges avsluttede krig nevne de nye kapitulasjonsavtaler som eksilregjeringen måtte avslutte 16. mai 1944, denne gang med sine «allierte», Sovjetsamveldet innbefattet. Riste gjør seg stor møyne med å bortforklare dette som en ren og skjær foranstaltning for å sikre den militære øverstkommanderende kommandoen i et eventuelt krigsområde. Noen slik foranstaltning trenger en jo ikke treffe for å sikre en selvsagt

ting. Bestemmelsene i disse nye okkupasjonsavtaler taler da også for seg.

Det som står fast, og som Riste også i virkeligheten innrømmer, er dette at Norge etter å ha inngått høytidelig avtale om ikke å delta i verdenskrigen mer, folkerettslig sett ikke kunne delta i krigsoperasjoner mot Tyskland annet enn med frivillige i krigførende landsstyrker. Lot eksilregjeringen norske soldater delta for egen regning, begikk den ikke bare selv en krigsforbrytelse, men den stilte også disse soldater utenfor loven og den beskyttelse krigslovene ga dem i tilfelle de ble tatt tilfange. Risikoen for det var mindre for flyvere og marinefolk og derfor lot en da disse direkte delta i krigsoperasjoner, men riktignok innlemmet i britiske styrker. Hvorefter en håpet på det beste. Men når det gjaldt operasjoner av en norsk hær — hvor liten og ubetydelig den enn måtte være, så sa naturligvis eksilregjeringens «allierte» et avgjort nei. De ville ikke dele ansvaret for et slikt folkerettsbrudd.

Derfor var da også forutsetningen at norske styrker først skulle delta etter en tysk kapitulasjon, da den inngåtte avtale ikke lenger var bindende. Eller som Riste sier det:

«Det var fremdeles en reell mulighet for at det kunne trenge styrker i resten av Norge (bortsett fra Finnmark hvor russerne allerede var rykket inn) i tilfelle av et plutselig tysk sammenbrudd. Skjønt en også ville trenge allierte styrker (i motsetning til norske?) i betraktning av landets størrelse og antall tyske soldater som det måtte tas vare på, så hadde befrielser av Norge (etter tysk sammenbrudd altså!) vært det essensielle formål med ukers og års trening for mennene i den norske hær, både i Skottland og i Sverige. Sammen med «Milorg.» — den militære motstandsorganisasjon — var de planlagt å utgjøre kjernen i de nødvendige styrker som skulle sikre en ordnet omdannelse fra krig (verdenskrigen?) til fred for det norske folk.»

Akkurat! Men på det tidspunkt hadde heller ikke Quislings regjering og Nasjonal Samling noen annen hensikt og de søkte også vitterlig samarbeide med denne motstandsbevegelse for å delta i denne ordnede omdannelse. Så noe «landssvik» var det altså ikke tale om da det igjen kunne bli spørsmål om væpnet sammenstøt med eventuelle tyske styrker som ikke ville overgi seg sammen med det offisielle Tyskland.

Ellers vil vi gjerne spørre herr Riste om hvem han sik-

ter til når han anfører på side 115—116 at «en av de mere påtrengende oppgaver» var «å bringe for retten dem som hadde samarbeidet på forrædersk måte med tyskerne før og under okkupasjonen — —.»

En må kunne gå ut fra at med flertallsformen «de — dem» siktes det til iallfall et visst antall personer. Oss bekjent var det bare Quisling og Hagelin som overhodet ble dømt for forhold før okkupasjonen, og Quisling iallfall åpenbart med urette. Er det altså et nytt forsøk på fusk med ord fra Ristes side?

—o—

Peder Aas -

(Forts. fra side 9.)

Politimesteren: «Okkupan-ten har plikt til å fø oss godt,» skal det stå i den framtidige samfunnslæra av Jensenius. Har du hørt i BBC den engelske damen som skal bli den nye fru L — —? Det er anna det enn hengebryst og skjeve sko på Vonlausbråten og statistroller på Nationaltheatret.

En god muhammedaner (muselmann) har rett på fire kjerringer, og nå skal en god nordmann i kongshirden få rett på to, — honores causa, — norsk Lea og engelsk Rachel. Med lovgivningsmakt og gull kan en skaffe seg alt en ønsker. Kast alle broer av, Peder. Det er ikke første gangen England blir invadert av nordmenn fra Giske.

Liten risiko. Bombesikre rom av gullbarrer.»

Storegga ved natt.

Peder: «Skalk lukene og inn med juksa. Kurs: Vest Sydvest, 67½°, rensa for misvisning, strøm, drift, deviasjon, depresjon og forsørgelsesbyrder. Fra vass-graut til wienerbrød, fra sulfitspritt til Martini, fra privat initiativ til statsdirigering, fra clearing til gullstandard, fra monogami til polygami, fra uniformskrig til sivil «silent killing».

Ak, Peder, hvordan vil ikke din møyne og sure dage forvandles?

Skalden Sigurd deklamerer: «Her kommer Norge, landet som dere tror er bare for villmenn og isbjørner. — Nasjonaltheater, rullet opp av Norge selv.

Inn i himlen skumglør yrer, sjøen strigår, stavnen skar i skyene, havet skubber til månen.»

*

Dette vart den mest vidgjetne av dei Vesterhavsferdene som gjekk ut frå Ålesund, eller Lille London, som byen da het. Dette kom dels av det sterke litterære innslaget, som gjorde det mulig å gjenskape sagaen i vår historie, dels av dramatisk stigning, dels av ditt, dels av datt.

Arne Årnes.

Nygaardsvoldregjeringen

(Forts. fra side 8.)

Han melder dette videre til Koht i Oslo.

Den 4. eller 5. april får minister Scheel informasjon om den forestående tyske aksjon mot Norge, via Kjølens, Sass og Oster m. fl. Den 5. april telegraferer han disse informasjonen til utenriksministeren i Oslo.

Den 5. april telegraferer minister Esmarch, København, at det foreligger melding om tysk aksjon mot Danmark-Norge.

Den 7. april sender minister Scheel nytt alarmerende telegram fra Berlin om den tyske aksjon som nå var i gang.

Som en kuriositet kan man

samtidig ta med at «Aftenposten» fikk telefon fra Berlin den 7. april om «at alle i Berlin visste at det ville skje angrep på Norge».

Kohts utenriksdepartement hindret «Aftenposten» i å offentliggjøre meldingen, som vel hadde vært alle tiders «slager».

Hvorfor «sov» den norske regjering? Og hvorfor kom ikke de så «nøytrale» sveitserne med disse opplysningene allerede for 20 år siden, da de kunne ha skapt sensasjoner i så mang en prosess?

Hvorfor tidde major Hausmanns kontor «Ha» i 1945?

Man må spørre seg hvem som her har den største skyld...

Emilius.

—o—

Spionen - -

(Forts. fra side 9.)

tsjekkosllovakiske hemmelige motstandsbevegelse skaffet Thümmel seg en dekkadresse under navnet Dr. Holm. Uten titelen Dr. teller man heller lite, ser det ut til. Den tsjekkosllovakiske hemmelige etterretningstjeneste spant snart sitt tette nett over landet igjen, tross tysk okkupasjon. Tyskerne gjorde seg skyldig i så mange psykologiske tabber overfor den tsjekkosllovakiske befolkningen, at det illegale arbeidet fikk god næring. Thümmel var en av hovedstøttene til den flyktede president Benesh. Benesh arbeidet hårdt for å vinne anerkjennelse som tsjekkosllovakisk regjering hos vestmaktene. Og her gjorde Thümmel sitt.

Han informerte ikke bare om utviklingen i Böhmen og Mähren, men kunne skaffe nøyaktige meldinger om den forestående tysk-polske konflikten. Senere kunne Thümmel advare britene om luftslaget om England, som britene da vant. Allerede i 1940 ga Thümmel sine oppdragsgivere melding om det forestående tyske angrep på Sovjetrussland, som skulle finne sted våren 1941.

Benesh kunne levere denne nyheten til Winston Churchill, som benyttet den på sin måte. Mens Hitler holdt talen som oppfordret britene til å slutte fred med Tyskland på en ærerik måte, kunne Churchill samtidig lese sort på hvitt om tyskernes militære planlegging for angrepet på Sovjetrussland. Klart at Churchill kunne være selvsikker og avslå Hitlers tilbud om fred!

Churchill sendte denne meldingen om det forestående tyske angrep på Sovjet til Stalin. Og vi vet idag at Sovjet hadde 4,7 mill. mann på grensen mot Tyskland—Romania.

Thümmel kunne også i 1940/41 fortelle sine oppdragsgivere om de tyske V-1 og V-2. (Dengang under navnet pilotløse fly, eller flyvende bomber, og raketter som kunne styres fra bakken.)

Da krigshendelsene gjorde at kontakten med Thümmel ble dårlig, ga Beneshs eksilregjering i London ordre til en illegal motstandsgruppe i Prag om under alle omstendigheter å holde kontakt med Thümmel. Hans nyheter ble fra da av telegrafert med illegal sender direkte til London.

Thümmel arbeidet sammen med den tsjekkosllovakiske kaptein i hæren, Moravik. På grunn av sine gode kontakter til den tyske politisjefen, kunne Thümmel fle-

re ganger advare kaptein Moravik mot forestående arrestasjon, og skaffe ham i dekning for tyskernes politi.

I september 1941 ble SD-sjefen Heydrich utnevnt til stedfortredende Reichsprotektor for Böhmen og Mähren og ankom til Prag med det forsett å gripe igjennom med hård hånd. I oktober 1941 ble Paul Thümmel arrestert av det tyske politi. Gestaposjef Abendschön mente nå å ha funnet frem til forræder X, men hans bevis strakk ikke til overfor Thümmel, alias agent A-54. Thümmel ble satt på frifot igjen.

Noen måneder senere ble Thümmel påny arrestert. Og nå tilsod A-54 at han «selvfølgelig hadde kontakter til den tsjekkosllovakiske motstandsbevegelsen av taktske grunner i egenskap av Abwehrmann». Men det var hans plan å la hele motstandsgruppen «blåse opp» når han hadde melket den nok. Gestapomannen Abendschön lot Thümmel gå som lokkefugl. Han skulle skaffe tilveie et møte med kaptein Moravik. Hele Gestapo var i alarmberedskap i Prag. Men Moravik kom ikke. Thümmel hadde advart ham, og han var gått i dekning.

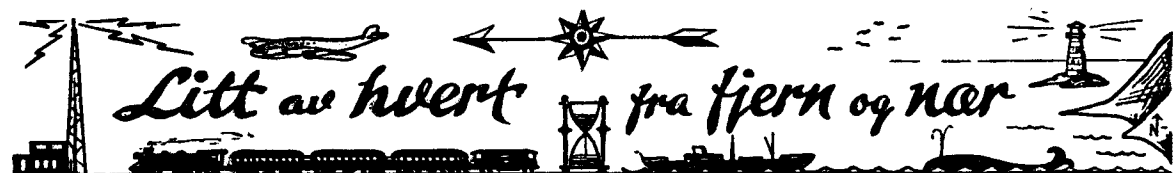
Nå ble Thümmel arrestert på ny og puttet i Gestapos fengsel i Prag. Og derefter er det stille om ham.

Like før krigens slutt ble agent nr. A-54, Paul Thümmel, alias Dr. Setinberg, alias Dr. Holm, likvidert i KZ Theresienstadt.

Hva gjorde Paul Thümmel til spion? Han som var gammelt medlem i NSDAP, som nøt sine høye foresattes gunst og som ikke var noen fattig mann? Dokumentene som finnes om hans virksomhet forteller lite eller intet om mennesket Thümmel, bortsett fra hans forræderi. Men i dagens Vest-Tyske under gripes han med begjærighet av de lisenserte politiske ledere og opptas i den «eksklusive klubben som gjorde motstand mot Hitler». Han blir vel en vakker dag utnevnt til æresborger i Bonn, for slike menn er velsett og godt ansette der.

Tyskeren med det Goldene Parteiabzeichen, medlemmet av NSDAP, som vanket i Himmlers hus, som var admiral Canaris' betrodd mann og som nu fremstilles som «antifascist» av de nyrike tyskere! Man føler at man må ha helter, opportunismen forlanger dette, og har man ikke andre å gripe til, så er personer som Paul Thümmel ikke for dårlige.

Vi vet at Thümmel mottok mange penger for sine meldinger og opplysninger. Han

RUSSENE STJELER HARTMANN!

Bladet VI MENN forteller at Sverre Hartmanns bok «Spillet om Norge», som har vært så utførlig omtalt her i FOLK OG LAND fordi den

solgte sitt fedreland for en «rett linser», og slik vil han vel også stå i den «lille tyskers» forestilling. «Det arme frontsvin», den menige tyske soldat vil vel alltid føle forakten for Bonns helt: A-54 — Paul Thümmel, spionen eller forræderen med de tre ansikt.

Og i Tsjekkoslovakia? Der er Paul Thümmel kun agent A-54, forræderen som solgte sin stat. Man liebt den Verrät, aber man verachtet den Verräter. En dårlig efterskrift for en mann med Das goldene Parteiabzeichen i NSDAP. Der alte kämpfer i SA-uniform.

Emilius.

—o—

Jernteppet -

(Forts. fra side 6)

kjærlighet, viser at vi elsker vår neste, blir det vi preker bare tomt prat og skuespill. Det er bare ved å være glad i vår neste at vi kan overbevise dem om at vi taler sant.»

Spørsmålet er om denne prest åpent tør si at denne kjærlighet også omfatter «nazistene».

En må være glad for at vi har «Folk og Land» som forteller dem som tør lese avisen litt om de faktiske forhold både i vårt eget land og ute i verden, hvor også hat og ondskap hersker nesten overalt. Skal det noen gang bli frihet, fred og brorskap mellom folkene, må nok seierherrene og de makthavende etter siste verdenskrig vise at deres «kamp for frihet, mot frykt og nød», som det så vakkert het under krigen, var noe annet enn fraser.

Det gjelder altså for enhver som ønsker at sannheten til slutt skal seire, etter evne å støtte opp om «Folk og Land», slik at jernteppet innen det norske folk om ikke så alt for lang tid kan bli revet ned, slik at alle landsmenn engang kan bli verdsatt etter sin innsats, selv hva de nå måtte mene politisk, noe som burde være en selvfølge i et sant demokrati.

A. M.

—o—

på en så overbevisende måte slår ihjel påstandene om at tyskerne måtte få fatt i Quisling i siste øyeblikk for å få militære opplysninger en snau uke før 9. april 1940, er blitt oversatt til russisk og oversatt til russisk og utgitt i Moskva. Det har skjedd uten forlagets og forfatterens tillatelse, sier bladet. Som før omtalt viser Hartmanns bok at den tyske Abwehrmajor Benecke hovedsakelig brukte sine krefter til å baktales Quisling. Han var fast stasjonert i Norge fra høsten 1939 og samarbeidet intimt med den russiske dobbeltspion Marina Goubonina, som han sto på en meget vennskapelig fot med — for å si det mildt. Denne russiske danserinne (gift med en norsk forretningsmann) var en gammel bekjent av Sovjets minister i Stockholm, Madame Kollontay, så det var mektige krefter bak heten mot Quisling helt fra begynnelsen av. Med den nevnte bolsjevikiske bakgrunn for aksjonen mot Quisling var det jo i stilen at Benecke til slutt brukte Nordahl Griegs smedskrift mot Quisling som grunnlag for sine rapporter — en uforsiktighet som til slutt førte til hans fall skjønt både Canaris og Oster holdt sin hånd over Quislingfienden. Boken kommer i 100 000 eksemplarer i Sovjet, heter det. Grunnen til russernes interesse for den er vel den rolle Marina Goubonina spiller i boken.

*

NÅR VI SKRIVER OM BØKER

kan vi ellers nevne at Adolf Hoels store verk om Svalbard nå er utkommet med første bind. Etter at både Hoel og hans medarbeider Kjeld Myklebust nå er døde, kan selv VERDENS GANG skryte av de to «nazisters» arbeide, som bladet kaller et «storverk». La oss da like godt gi ordet til bladet: «Adolf Hoel har lagt hovedvekten på hvordan Svalbard kom i norsk besittelse og på den økonomiske virksomhet som har vært drevet deroppe gjennom århundreder. Et enormt granskningsarbeid er blitt utført, først av Adolf Hoel, men senere også av hans sekretær Kjeld Myklebust. De har besøkt mange land og studert mange firmaers arkiver for å trenge inn i det materiale de hadde tatt sikte på å gi gjennom verket. Hverken Adolf Hoel eller Kjeld Myklebust fikk oppleve å se verket om Sval-

bard på trykk. Adolf Hoel ble påkjørt av en bil i desember 1963 og døde i januar 1964. Knappe to år senere døde Kjeld Myklebust. Senere har høyesterettsadvokat Paul Rør og boktrykker Sverre Kildahl stått for åjour-føringen og utgivelsen av verket.»

*

ANSKUELSESUNDERVISNING

Den norske offentlighet er i de senere år blitt tutet ørene fulle med hvor forferdelig det er at de hvite i Sør-Afrika ikke vil overlate dette rike og velstyrte land til svartingene. Så besatt er dette Norge blitt av negergalskap at Det Norske Teatret som skal være så frami-frå norsk på alle måter engasjerer en svart skuespiller fra Sør-Afrika til hovedrollen i et av de stykker det oppfører! Hvilket endte med en dundrende skandale som kanskje kan åpne øynene på mange for hvorfor de hvite i Sør-Afrika ser annerledes på rasespørsmålet enn det venstreradikale og uvitende Norge. For denne skuespiller ved navn Rikki Septimus hører jo til de grønne trær blant den svarte befolkning i Sør-Afrika. Han har en ganske tykk ferniss av sivilisasjon, i motsetning til flertallet av stammefrendene, men likevel skal det ikke meget til før den glir av. Midt under en forestilling slår han like godt ut sin medspillarske Ingebjørg Sem med en velrettet knock out efter en trette, og leverer dermed en perfekt anskuellesundervisning til belysning av den holdning de hvite i Sør-Afrika inntar til de svarte «brødre»!

—o—

FOLK og LAND

Kierschowsgt. 5, Oslo 4
Telefon 37 76 96
Boks 3214 - Sagene

Ekspedisjonstid: Tirsdag til fredag fra kl. 10 til kl. 15. Mandag og lørdag holdes kontorene stengt.

Redaktør Melsom kan bare påregnes truffet efter forutgående avtale.

Abonnementspriser:

Kr. 40,— pr. år, kr. 20,— pr. halvår i Skandinavia
Utlendet kr. 25,— pr. halvår. I nøytralt omslag innenlands: Kr. 50,— pr. år, kr. 25,— pr. halvår.

Løssalg kr. 1,—.

Bruk postgironr: 16 450.

Utgiver A/S Folk og Land

Viking Boktrykkeri